

ARVUKIRJUTUS

Tuuli Rehema

Tallinn 2020

Raamatu väljaandmist on toetanud
Haridus- ja Teadusministeerium

Teine, täiendatud trükk

Retsenseerinud Jüri Valge
Toimetanud Argo Mund
Kujundanud Sirje Ratso

ISSN 2228-0189
ISBN 978-9985-79-738-9
ISBN 978-9985-79-739-6 (pdf)

Trükitud keskkonnateadlikus trükikojas Ecoprint

roheline trükis

SAATEKS

Eesti keele arvukirjutusreeglid on viimase saja aasta jooksul püsinud üldjoontes ühesugused: Rooma numbritega ja punktiga araabia numbritega on märgitud järgarvu, punktita araabia numbritega põhiarvu; lühikesi arvsõnu on soovitatud kirjutada sõnaga, pikemaid numbritega; vajaduse korral on lubatud numbrile lisada käändelõpp, aga mitte tüvevokaali. Enamik eelmise sajandi algupoole grammatikaid ja õpikuid on arvukirjutust käsitlenud siiski üsna põgusalt ja pealiskaudselt.

Seni põhjalikemad eesti keele arvukirjutuse reeglid on koostanud 1990-ndatel Tiiu Erelt, kes on vajadust nende järele selgitanud nii: „Numbrite ja arvude kirjutamise juhtnõore sundisid mind kirja panema rohked eesti keele instituudi keelenõuandele esitatud küsimused ning numbrikirjutuse reeglite laialipillatus ja puudulikkus. Emakeele Seltsi keeleteoimkonna liikmed lugesid soovitusi teksti läbi, tegid parandusi ja täpsustusi ning 4. novembri 1994. a koosolekul kiideti see heaks. Soovitus ilmus Keeles ja Kirjanduses 1995, nr 3, lk 191–195.“¹ Reeglistik on ilmunud „Eesti ortograafia“ ja „Eesti keele käsiraamatu“ trükkides.

Sel sajandil üles kerkinud arvukirjutusküsimusi ja -nüansse on artiklites ja väljaannetes käsitlenud Maire Raadik, Helika Mäekivi ja Argo Mund. Ülevaate värskematest arvukirjutusreeglitest annab ka Eesti Keele Instituudi keelekorraldajate koostatud ja 2019. aastal veebis ilmunud „Eesti õigekeelsuskäsiraamat“².

Siinne brošüür refereerib ja koondab reegleid ja soovitusi, lisades võrdluseks lühidaid ülevaateid eesti arvukirjutuse reeglite kujunemise ajaloost ja ka mõne üldhariva lõigu arvukirjutuse ajaloo kohta. Lõigud arvukirjutuse ja reeglite ajaloo kohta on vormistatud väiksemas kirjas, seega peaks ainult reeglitest huvitujail olema need lihtne vahele jätta ja kehtiv reegel leida. Olen viidanud nii keelekorraldajate erisugustele eelistustele ja seisukohtadele kui ka

¹ T. Erelt. Numbrite kirjutamine. – Kirjakeele teataja II 1993–2000. Emakeele Seltsi keeleteoimkonna soovitusel. Tallinn: Emakeele Selts, 2000, lk 27.

² <http://keeleabi.eki.ee/wiki/Arvukirjutus.html>

mõnele stiiljuhendile ja standardikokkuleppele, püüdes kokkulepitud keelenormi neist lahus hoida. Lõpliku vormistusotsuse teeb alati kirjutaja.

Brošüüris kasutatud näited pärinevad internetist, keelenõuküsimustest, ajakirjandusest jm. Rubriik „Küsin-vastan“ põhineb peamiselt eesti keele instituudi keelenõuandele esitatud küsimustel ja päringutel. Õiged paralleelvariandid on näidetes märgitud tildega ~. Taunitav variant on õige variandi järel sulgudes, jutumärkides ja selle ees on sõna *mitte*. Sulgudesse võib olla lisatud ka arvu väljakirjutus sõna(de)ga, mille ees on sõna *loe*.

Selle väljaande soovitusel peavad silmas eelkõige üldkeele teksti, erialatekstides võib olla muid tavasid. Lugejal, kel on vajadus kirjutada või toimetada täpsemat erialateksti, soovitan küsida vastava erialakeele vormistuse kohta selle eriala spetsialistidelt.

SISUKORD

Arv ja number. Arvsõnad	7
Araabia numbrid	8
Araabia numbrite kirjutamine	8
Millal kirjutada araabia numbreid sõnadega, millal mitte	9
Arvude paigutamine tekstis	12
Rooma numbrid	15
Kuidas kirjutada Rooma numbritega suuremaid arve	16
Kas Rooma või araabia number	17
Rooma numbrite käänamine	18
Põhiarvud ja järgarvud	20
Arvu käände näitamine	22
Käände näitamine sõnaühendis oleva arvu puhul	22
Käände näitamine üksinda seisva arvu puhul	23
Araabia numbrid	23
Rooma numbrid	25
Arv koos sõna, lühendi või tähisega	26
Arv koos nimisõna, selle lühendi või tähisega	26
Arv koos omadussõna, selle lühendi või tähisega	29
Arv koos täpsustava tähega	31
Kuupäevad. Aja- ja muud vahemikud	32
Kuupäeva vormistamine. Punktid ja tühikud kuupäevas	32
Kuupäeva kirjutamise võimalusi	35
Ajavahemikud	35
Muud vahemikud	38
Kellaajad	38
Rahasummad	41
Hinnasildid	42
Rahasumma kordamine sõnaga	43
Murdarvude kirjutamine	44
Märgid ja tühikud. Tehted ja suhted	46

Jaotised ja loetelud	50
Lühikokkuvõte tühikukasutusest arvukirjutuses	53
Kirjandus	55

ARV JA NUMBER. ARVSÕNAD

Number on arvu tähistav sümbol. Arvusid kirjutatakse numbritega, näiteks arv 19 kirjutatakse araabia numbritega 1 ja 9, arv IX Rooma numbritega I ja X, murdarv 0,5 numbritega 0 ja 5. Arvud jagunevad põhiarvudeks, järgarvudeks ja murdarvudeks.³ Põhiarvud näitavad hulka ja vastavad küsimustele *mitu?*, *mitme?*, *mitut?* jne. Järgarvud näitavad järjekorda ja vastavad küsimustele *mitmes?*, *mitmenda?* jne. Põhiarvud ja järgarvud on täisarvud. Murdarvud on sellised arvud, mis pole täisarvud.

Arvsõnadeks ehk numeraalideks nimetatakse käändsõnu, mis väljendavad asjade hulka või järjekorda. Tähenduse järgi jagunevad arvsõnad omakorda põhiarvsõnadeks, mis väljendavad hulka (nt *üks*, *viis*, *tuhat*), järgarvsõnadeks, mis väljendavad järjekorda (nt *esimene*, *viies*, *tuhandes*), ja murdarvsõnadeks, millega väljendatakse murdarve või osa tervikust (nt *neljandik*, *poolteist*, *pool*).

Sõnaühend *Rooma number* kirjutatakse suure tähega, aga *araabia number* väikesega. Kohanimetäiend kirjutatakse üldreegli järgi suure algustähega. Kuna täiend *Rooma* tuleb antiikaja Rooma riigi nimest, on õige suurtäht: *Rooma number*. Ühendi *araabia number* täiend ei lähtu aga kohanimest (*Araabia* poolsaarest), vaid on seotud araablatega, seetõttu kirjutataksegi väikese algustähega: *araabia number*.

³ Vt ka ptk-d „Põhiarvud ja järgarvud“ ja „Murdarvud“.

ARAABIA NUMBRID

Araabia numbrid on 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ja 9. Neid nimetatakse ka kümnendnumbriteks, kuna nendega kirjutatakse kümnendsüsteemi arve.

Araabia numbrite kirjutamine

Neljakohalised või väiksemad araabia numbritega kirjutatud arvud kirjutatakse jooksvas tekstis kokku, nt *358, 1000, 2015, 3000* (mitte: „3 000“).⁴ Erandlikult võib tühikuga arve kirjutada tabelites, kus arvud on joondatud paremale ja soovitakse, et tühik arvude vahel jookseks kogu tabelis ühtlaselt. Kui arvud on joondatud keskele või vasakule, ei ole neljakohaliste arvude rühmitamine ka tabelis vajalik.⁵

Alates viiekohalistest arvudest rühmitatakse numbreid kolmekaupä alates lõpust, nt *15 000, 36 000 103*. Eesti keeles on rühmitusmärgiks **tühik**⁶, mitte punkt ega koma.

Ühtegi numbritega kirjutatud arvu ei poolitata, vaid arv tuleb mahutada ühele reale. Poolitamatu tühiku saab Wordi programmis, kui valida Ctrl + Shift + tühikuklahv.

⁴ Euroopa Liidu väljaannete talituse institutsioonidevahelise stiiljuhendi nõue näeb ette Euroopa Liidu tekstides neljakohalise arvu esimese numbri järel tühikut (nt 1 000). Vt ka <http://publications.europa.eu/code/et/et-4100400.htm>.

⁵ H. Mäekivi, M. Raadik. See tühine tühik. – Keelenõuanne soovitab 4. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2008, lk 200.

⁶ T. Erelti „Eesti ortograafias“ on õpetus: „Ainult siis, kui on oht, et tühik võidakse täita numbriga (nt tšekil või vekslil), võib eraldusmärgiks kasutada punkti.“ Vt ka „Eesti ortograafia“, Tallinn, 2016, lk 66.

Telefoninumbreid rühmitatakse rahvusvahelise telekommunikatsiooniliidu soovitusel kolme- või neljakaupa alates lõpust. Rühmitusmärgina kasutatakse tühikut, mitte sidekriipse ega sulgusid. Riigikood rühmitatakse eraldi.⁷ Nt

631 3731 (mitte: „631-37-31“)

+372 659 9470 (mitte: „(372) 659 9470“)

12 555

Kaheksakohaline telefoninumber rühmitatakse neljakaupa. Nt

6750 5187

+371 6750 5187

Kolme- või neljakohaline telefoninumber jääb rühmitamata. Nt

112

1545

Telefoninumbri rühmitusviis võib oleneda ka sellest, kuidas on number paremini loetav, nt numbrit 6 310 310 on kolmeakaupa rühmitatult mugavam lugeda kui neljakaupa rühmitatult (631 0310).

Koodid, sihtnumbrid ja kümnendmurrud kirjutatakse tühikuteta, neid ei rühmitata. Nt

isikukood 44204280253

pangakonto number 11024846781

registrikood 10223787

10311 Tallinn

$\pi = 3,14159$

Millal kirjutada araabia numbreid sõnadega, millal mitte

Sõnadega kirjutatakse

- 1) ühe sõnaga väljendatavad arvud üldkeele tekstis, enamasti arvsõnad 1–10, nt
üks kord elus
ostsin kaks kilo kartuleid

⁷ Euroopa Liidu väljaannete talituse institutsioonidevaheline stiiljuhend näeb ette, et tühikuga tuleb eristada ainult rahvusvaheline riigikood ja kogu ülejäänud telefoninumber esitada ühtse rühmana (nt +33 140633900). Vt ka <http://publications.europa.eu/code/et/et-390300.htm>.

*peres on neli last
esitage aruanne viie tööpäeva jooksul
ta oli seal elanud viisteist aastat*

- 2) arvud tuletistes, nt
neljane pakk (mitte: „4ne pakk“)
kuue-seitsmekesi (mitte: „6-7kesi“)
sajandiksekund (mitte: „100-ndiksekund“)
- 3) väiksemad arvud liitsõnades, nt
kahekordne maailmameister (mitte: „2-kordne maailmameister“)
kolmepunktivise (mitte: „3-punktivise“)
neljätärnihotell (mitte: „4 tärni hotell“ ega „4-tärnihotell“)
üheinimesetuba ~ ühetuba (mitte: „1-inimesetuba“ ega „1-tuba“)
- 4) umbkaudsed arvud, nt
*on kehtinud viimased sada aastat
üle kahe tuhande sõna
pealtvaatajate arvuks hinnati umbes kümme tuhat*
- 5) arvsõnad piltlikes väljendites, nt
*tuhandaäoline meri
olen sada korda rääkinud
võttis oma seitse asja ja läks
käi kus kolmkümmend*
- 6) arvud, mille kääne on sõnaga kirjutatult paremini mõistetav, nt
*rohkem kui ühel patsiendil kümnest
ta on üks viiesajast karistatust
uuriti kahtteist 1 km² suurusel alal*

Miljonit ja sellest suuremaid arve sobib kirjutada osaliselt sõna või lühendiga. Miljoni lühend on *mln*, miljardi lühend on *mld*.

Sõna või lühend valitakse juhul, kui soovitakse vältida pikki nulliridu ja/või säästa ruumi. Nt

5 600 000 ~ 5,6 miljonit ~ 5,6 mln

3 800 000 000 ~ 3,8 miljardit ~ 3,8 mld (mitte: „3800 miljonit“)

Eestikeelses tekstis ei sobi arvusid lühendada tähistega *M* või *K* abil, nagu vahel tehakse inglise keeles. Nt

1,5 mln (mitte: „1,5 M“ ega „1,5M“)

0,2 mln (mitte: „200 K“ ega „200K“)

Miljonite ja miljardite puhul on soovitatud väljenduda miljardites ehk mitte kirjutada pärast koma üle kolme numbrit siis, kui kümnendmurru murdosas on kõige enam kolm numbrit, nt

1,326 miljardit (mitte: „1 326 miljonit“)

177,21 miljardit ~ 177,21 mld (mitte: „177 210 miljonit“)

ja väljenduda miljonites siis, kui kümnendmurru murdosas on üle kolme numbrit, nt

1 326,1 miljonit (mitte: „1,3261 miljardit“)⁸

Suurte arvude astendatud kujul ehk väikeste ülanumbrite abil kirjutamine sobib eeskätt matemaatikatekstidesse, nt

miljon ehk 10⁶ (loe: kümme astmes kuus või kümme kuuendas astmes)

triljon ehk 10¹² (loe: kümme astmes kaksteist või kümme kaheteistkümnendas astmes)

Tuhandeid ei kirjutata osaliselt sõna ega lühenditega, kuna see ei anna ruumisäästu ega lisa selgust. Nt

2400 (mitte: „2,4 tuhat“ või „2,4 tuh“)

156 000 (mitte: „156 tuhat“ või „156 tuh“)

vähendati 40 000 eurolt 20 000 eurole (mitte: „40 tuhandelt eurolt 20 tuhandele eurole“)

Tuhandete kirjutamist sõnaga ei ole õige kasutada ka arvude ümardamiseks. Kui soovitakse tekstis näidata ümardatud arve, siis sobib kasutada nt lühendit *u* või sõna *ligikaudu*. Nt

2014. aastal tuvastati hariduslik erivajadus u 39 800 õpilasel ~ ligikaudu 39 800 õpilasel (mitte: „39,8 tuhandel õpilasel“)

Numbritega kirjutatakse

1) kõik arvud arvurohketes tekstides, nt

3., 13. ja 23. oktoobril

alustati 10 menetlust, neist 8 avalduse alusel

2) arvud, mille täpsust toonitatakse, nt

küsitlusele vastas 100 katsealust

⁸ Euroopa Liidu väljaannete talituse institutsioonidevaheline stiiljuhend, ptk „7.3.3. Rahäühikute kasutamise eeskirjad“. <http://publications.europa.eu/code/et/et-370303.htm>.

- 3) arv koos mõõtühikulühendi või -tähisega⁹, nt
4 m (mitte: „neli m“), 8 °C
- 4) arv koos protsendi- või paragrahvimärgiga, nt
6%, § 9

KÜSIN-VASTAN

• Kas dokumentides on vajalik kirjutada arvud nii numbrite kui ka sõnadega või piisab vaid numbritest?

Arve võib sõnadega korrata, aga seda on tavaks teha ainult rahasummade puhul.¹⁰ Sõnu arvudega ei korrata. Väiksemad ühesõnalised arvud kirjutatakse ka lepingutes, põhikirjades jm dokumentides ainult sõnadega. Nt

vähemalt üks kord aastas (mitte: „vähemalt 1 (üks) kord aastas“)

kuue kuu jooksul (mitte: „kuue (6) kuu jooksul“)

töölähetusse võib saata üksteist korda aastas (mitte: „üksteist (11) korda aastas“)

Kui tekstis on palju arve, võib kirjutada ka väikesed arvud numbritega, ent sobib ka sõnadega. Nt

juhatuse on ühe- kuni kolmeliikmeline ~ 1–3-liikmeline (mitte: „ühe- (1) kuni kolme- (3) liikmeline“)

3–6-liikmeline 3-aastase voliajaga juhatuse ~ kolme- kuni kuueliikmeline

kolmeaastase voliajaga juhatuse (mitte: „kolme- (3) kuni kuue- (6) liikmeline kolme- (3) aastase voliajaga juhatuse“)

Arvude paigutamine tekstis

Loetletavad arvud eraldatakse komadega. Nt

araabia numbrid on 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ja 9

100, 150, 200, 250, 300 ...

Kui loetletakse araabia numbritega kirjutatud järgarve, jäävad kõrvuti punkt ja koma. Nt

10., 17., 20. ja 24. oktoobril

võistlusel osalesid 5., 6., 7. ja 8. klasside õpilased

⁹ Vt ka ptk „Arv koos lühendi, tähise või sõnaga“.

¹⁰ Vt ka ptk „Rahasumma kordamine sõnaga“.

Kümnendmurde sisaldavates loeteludes tuleb kasutada semikoolonit. Nt

*järjesta kümnendmurrud alates kõige väiksemast: 0,01; 0,92; 8,7; 4,3; 2,987;
4,35*

Tekst on enamasti kergemini loetav, kui numbritega kirjutatud arvud ei ole paigutatud tekstis kõrvuti¹¹ (välja arvatud muidugi loetelude puhul). Nt

*olümpiaadil osales 121 õpilast 9.–12. klassidest (mitte: „olümpiaadil osales
121 9.–12. klasside õpilast“)*

*tellijat tasub tõlkimise teenuste eest 16.10.2010. a hinnapakumise järgi
5213,60 eurot (mitte: „vastavalt hinnapakumisele 16.10.2010
5213,60 eurot“)*

Otsuste, määruste jms dokumentide järjekorranumbreid on tavaks märkida põhiarvuga ja lühendiga nr. Nt

*Tartu linnavolikogu 8. mai 1995. aasta otsus nr 32 (mitte: „.. 32. otsus“)
valitsuse 5. oktoobri 2015. aasta määrus nr 5 (mitte: „valitsuse määrus nr 5
5. oktoobrist 2015“)*

*rektori 10. juuni 2002. a käskkiri nr 44 (mitte: „rektori käskkiri nr 44
10. juunist 2002. a“)*

Lauset sobib ka alustada numbritega, ent kui jaotis on tähistatud numbritega, siis võiks võimaluse korral vältida lause või jaotisepunkti alustamist numbriga. Nt

5.1. Aastal 2013 .. (mitte: „5.1. 2013. aastal ..“)

Kui numbriga alustamist pole võimalik vältida, võib loetavust parandada ka pikem sõnavahe. Nt

5.1 30 päeva kaart

5.2 90 päeva kaart¹²

Tekstist arusaamist võib häirida ka see, kui üks lause lõpeb ja teine algab arvuga. Sellisel juhul on parem muuta sõnastust. Näiteks mitte „Maja ehitati aastal 1980. 2013. aastal renoveeriti see põhjalikult“, vaid *Maja ehitati 1980. aastal ja renoveeriti põhjalikult aastal 2013.*

¹¹ R. Kull, M. Raadik. Õigusaktid ja kuupäevafraas. – Kirjakeele teataja II 1993–2000. Emakeele Seltsi keeleteimkonna soovitusel. Tallinn: Emakeele Selts, 2000, lk 47–49.

¹² Vt ka ptk „Jaotised ja loetelud“.

Kui järgarv liigub põhisõna eest põhisõna järele, siis saab sellest põhiarv. Näiteks kui araabia numbritega kirjutatud aastaarvule järgneb sõna *aasta* või selle lühend *a*, siis on aastaarv järgarv ja selle järele tuleb panna punkt. Kui sõna *aasta* või selle lühend on arvu ees või seda polegi, siis on aastaarv põhiarv, mille järel punkti pole. Nt

Aastal 2005 ~ 2005. aastal ~ 2005. a toimus Tallinnas hiitele pühendatud konverents.

Kirjanik on sündinud 1974. aastal ~ aastal 1974 ~ 1974. a ja elab Põhja-Londonis.

Aprillis 2005 ~ 2005. aasta aprillis ~ 2005. a aprillis sõlmiti omanikuga kokkulepe.

Peatükis 4 ~ 4. peatükis nimetatakse Eesti kõrghariduspoliitika tugevad küljed. Paragrahvi 6 lõiget 2 ~ 6. paragrahvi 2. lõiget täiendatakse teise lausega.

ARAABIA NUMBRITE AJALOOST

Kuigi neid nimetatakse araabia numbriteks, loodi need VII sajandi paiku Indias.¹³ VIII sajandil tõid pärslased selle numbrisüsteemi araabia maailma. Eurooplased said araabia numbritega tuttavaks alles X sajandil praeguste Liibüa ja Maroko aladel elanud araablaste kaudu. Araablased täiendasid India matemaatikute numbrisüsteemi nulliga. Arvatakse, et nulli mainis esimest korda pärslasest matemaatik Muhammad ibn Musa al-Khwārizmī 825. aastal. Esimesed araabia numbrite kasutajad Euroopas olid juudi kaupmehed, ent oluline roll selle numbrisüsteemi propageerimisel oli ka paavst Silvester II-I (ametis aastatel 999–1003) ja Itaalia matemaatikul Leonardo Fibonaccil (eluaastad u 1170–1250).

Kuna kirjaoskus hakkas Euroopas laiemalt levima alles XIV sajandil, tekitas uus numbrisüsteem umbusaldust ja keelati mõnel pool kaubatehingute sooritamisel isegi ära. Põhjuseks oli see, et araabia numbrid võimaldasid arvutada kirjalikult, mitte sõrmedel, ent selline arvutamine polnud kirjaoskamatutele visuaalselt jälgitav.

Araabia numbrite tähendus on tuletatud nurkade arvust iga numbri kujus: number ühes on üks nurk, number kahes kaks nurka (esialgu nägi see välja nagu Z), number kolmes kolm nurka jne. Nullis ei ole ühtegi nurka.

¹³ https://et.wikipedia.org/wiki/Araabia_numbrid.

ROOMA NUMBRID

Rooma numbrid on Vana-Roomast pärit liitmis-lahutamispriinitsiibil põhinev arvukirjutussüsteem. Rooma numbrite kirjutamiseks kasutatakse seitset tähte, millest igähele on antud numbri väärtus: I = 1., V = 5., X = 10., L = 50., C = 100., D = 500., M = 1000.

Arvud moodustatakse järgmiselt:

- 1) tähe kordamine tähendab liitmist. Nt

$$II = 2. (1 + 1)$$

$$XX = 20. (10 + 10)$$

$$MM = 2000. (1000 + 1000)$$

- 2) kui väiksem number asub vahetult suurema järel, siis numbrite väärtused liidetakse. Nt

$$VI = 6. (5 + 1)$$

$$DX = 510. (500 + 10)$$

$$CLV = 155. (100 + 50 + 5)$$

- 3) kui väiksem number asub vahetult suurema ees, siis tuleb ta suuremast lahutada. Nt

$$IV = 4. (5 - 1)$$

$$XC = 90. (100 - 10)$$

$$CM = 900. (1000 - 100)$$

Arve kirjutatakse numbreid korrates, kuid üle kolme ühesuguse märgi kõrvuti ei kirjutata. Suurema numbrimärgi ette ei kirjutata V, L või D, võib aga kirjutada I, X ja C. Nt

$$IV - 4.$$

$$CM - 900.$$

$$IX - 9.$$

$$MCMXCIX - 1999.$$

$$XL - 40.$$

$$MMVI - 2006.$$

$$XC - 90.$$

$$MCMXCVII - 1997.$$

$$CD - 400.$$

$$MLXXXIII - 1083.$$

Suurim arv, mida nii saab kirjutada, on MMMCMXCIX – 3999.

Araabia numbrite vastased Rooma numbrites

1. – I	12. – XII	30. – XXX	400. – CD
2. – II	13. – XIII	40. – XL	500. – D
3. – III	14. – XIV	50. – L	600. – DC
4. – IV	15. – XV	60. – LX	700. – DCC
5. – V	16. – XVI	70. – LXX	800. – DCCC
6. – VI	17. – XVII	80. – LXXX	900. – CM
7. – VII	18. – XVIII	90. – XC	1000. – M
8. – VIII	19. – XIX	100. – C	1500. – MD
9. – IX	20. – XX	200. – CC	1800. – MDCCC
10. – X	21. – XXI	300. – CCC	1900. – MCM
11. – XI	22. – XXII	301. – CCCI	2016. – MMXVI

KÜSIN-VASTAN

- **Kas Rooma numbreid sobiks kirjutada ka väiketähtedega, nt kujul mmviii?**

Eesti keeles on tavaks Rooma numbreid kirjutada suurtähtedega. Väiketähed on kujundusvõtte, mis jääb väljapoole ortograafiareegleid.

Kuidas kirjutada Rooma numbritega suuremaid arve

Rooma numbrite kasutamine hõlmab suhteliselt väikeseid arve: teoreetiliselt arvuni 3999. ehk MMMCMXCIX. Selleks, et kirjutada suuremaid arve, loodi mitmesuguseid süsteeme.¹⁴ Näiteks kasutati arvu peal horisontaaljoont, mis märkis, et number tuli korrutada tuhandega: $\bar{I} = 1000.$, $\bar{V} = 5000.$

Numbritele lisatud vertikaalsed jooned on märkinud, et number on tulnud korrutada saja tuhandega: $|\bar{V}| = 500\,000.$, $|\bar{X}| = 1\,000\,000.$, $|\bar{X}\bar{X}| = 2\,000\,000.$ Allajoonimine on tähendanud, et number tuleb korrutada miljoniga: $\underline{V} = 5\,000\,000.$, $\underline{D} = 500\,000\,000.$

¹⁴ http://taibukad.ee/files/MAT67_Materjal_rooma_numbrid_140927.pdf

Kas Rooma või araabia number

Rooma numbreid on tavaks kasutada

- 1) ajaloosündmuste märkimisel, nt
I maailmasõda
II Hiina-Jaapani sõda
I Balkani sõda
- 2) korduvate ürituste märkimisel, nt
XXVI üldlaulupidu
XII noorte laulu- ja tantsupidu
XXI taliolümpiamängud
XXVIII õigusteadlaste päevad
IX puuetega inimeste kultuurifestival
- 3) kuninglike isikute ja paavstide nimedes, nt
Henry VIII
Peeter I
Johannes Paulus II
- 4) keemiliste elementide perioodilisussüsteemi pea- ja kõrvalrühmade märkimisel, nt
leelismetallid asuvad IA rühmas
- 5) muusikas akordide ja meloodiliste astmete tähistamisel, nt
I, IV ja V astme kolmkõlad on mažoorsed
II, III ja VI astme kolmkõlad on minoorsed

Nii Rooma kui ka araabia numbreid sobib võrdväärselt kasutada

- 1) sajandite märkimisel, nt
XXI sajand ~ 21. sajand
XV sajandi II pool ~ 15. sajandi II pool ~ 15. sajandi 2. pool ~ 15. sajandi teine pool
XIX–XX sajandi vahetusel ~ 19.–20. sajandi vahetusel
- 2) kuude märkimisel kuupäevades¹⁵, nt
20. III 2015 ~ 20.03.2015 ~ 20.3.2015
- 3) peatükkide, osade, väljaannete, jagude, köidete, trükkide jms märkimisel, nt
I peatükk ~ 1. peatükk

¹⁵ Vt ka ptk „Kuupäevad ja aastaarvud“.

- V jagu ~ 5. jagu
 III trükk ~ 3. trükk
 Beethoveni IX sümfoonia ~ Beethoveni 9. sümfoonia
 „Tõe ja õiguse“ I osa ~ „Tõe ja õiguse“ 1. osa
- 4) kooliastmete ja klasside märkimisel, nt
 Vb klass ~ 5.b klass
 VII–IX klass ~ 7.–9. klass

Koha-aadressides kasutatakse ainult araabia numbreid, mitte kunagi Rooma numbreid. Nt

Kalda 2a (mitte: „Kalda IIa“)¹⁶

Ohestu 2/2 (mitte: „Ohestu II/2“)

Rooma numbrite käänamine

Käändelõpp¹⁷ ja/või mitmuse tunnus lisatakse Rooma numbritele kas sidekriipsu abil või ilma selleta alates **ainsuse osastavast käändest**. Järgarvu näitavad liidet *-nda* Rooma numbrile ei lisata. Nt

Elizabeth II visiit (mitte: „Elizabeth II-se“)

pärast Richard III surma (mitte: „Richard III-nda“)

Karl XII istutatud tamm (mitte: „Karl XII-nda“)

paluti paavst Pius VII-t (mitte: „Pius VII-ndat“)

sai alguse tsaar Ivan IV-st ~ IVst (mitte: „Ivan IV-ndast“)

*õpilasi küsitleti IX klassides ja kontrolliti tulemust X-tes ~ Xtes
 ning XI-tes ~ XItes*

Väliskohakäänete ehk alaleütleva, alalütleva ja alaltütleva käände lõpud on soovitatav lisada alati sidekriipsuga, sest täht *l* sarnaneb kirjapildilt Rooma numbriga I. Nt

XV-le Soome ja Rootsi logistikaseminarile

Hispaania kuningal Felipe II-l

¹⁶ Vt ka ptk „Arv koos täpsustava tähega“.

¹⁷ Vt ka ptk „Arvu käände näitamine“.

ROOMA NUMBRITE AJALOOST

Rooma numbrid on Vana-Roomast pärinev numbrisüsteem, mille roomlased võtsid üle etruskidelt. Arvatakse, et Rooma numbrid tekkisid sõrmedel arutamiseset.¹⁸ Ka nn pügalpulgaarvutus meenutab Rooma numbreid.

Pügalpulgaarvutus

Algne number kümme kirjutati kujul VV. Selle nüüdset kuju X võib vaadelda ka kui üksteise peal asuvaid V-tähti. Nende kolme märgi – I, V ja X – abil sai päris palju arvutada, enne kui numbrid liiga suureks läksid. Suuremate numbrite jaoks võeti hiljem kasutusele L, C, D ja M.

Keskajal Rooma numbrite kasutus vähenes, kuna araabia numbrid sobisid arutamiseks paremini. Tähtsates dokumentides kasutati aga Rooma numbreid kogu Euroopas veel XIV sajandilgi, kuna arvati, et neid on raskem võltsida kui araabia numbreid.

¹⁸ http://fi.wikipedia.org/wiki/Roomalaiset_numerot.

PÕHIARVUD JA JÄRGARVUD

Põhiarve saab märkida ainult araabia numbritega, järgarve nii araabia kui ka Rooma numbritega.

Põhiarvud näitavad hulka ja vastavad küsimustele *mitu?*, *mitme?*, *mitut?* jne. Põhiarvu järel punkti ei ole. Nt

23 mandaati (loe: kakskümmend kolm mandaati)

õppis pähe 16 lauset (loe: kuusteist lauset)

25 noort (loe: kakskümmend viis noort)

30 päeva jooksul (loe: kolmekümne päeva jooksul)

Järgarvud näitavad järjekorda ja vastavad küsimustele *mitmes?*, *mitmenda?* jne. Araabia numbri järel märgib järgarvu punkt. Nt

iga 25. noor (loe: kahekümne viies noor)

30. sünnipäev (loe: kolmekümnes sünnipäev)

vaadake 16. lauset (loe: kuueteistkümnendat lauset)

õpib 11. klassis (loe: üheteistkümnendas klassis)

Punktist araabia numbritega kirjutatud arvu järel oleneb seega fraasi tähendus, nt *4 päevakorrapunkti arutelu* (st arutati nelja punkti) ja *4. päevakorrapunkti arutelu* (st arutati neljandat päevakorrapunkti).

Lauselõpupunkti ees järgarvupunkt kustub. Nt

Ta oli järjekorras 13. (loe: kolmeteistkümmes)

Küsimärgi ja hüüumärgi ees jääb järgarvupunkt alles. Nt

Kas ta oli järjekorras 13.?

Küll sa oled järjekorras kaugel, alles 13.!

Murdarve järgarvudena ei esitata.¹⁹

Rooma number²⁰ märgib alati järgarvu. Nt

I peatükk (loe: esimene peatükk)

V jaos (loe: viiendas jaos)

X paragrahvis (loe: kümnendas paragrahvis)

Karl XII (loe: Karl Kaheteistkümmes)

XXI sajandil (loe: kahekümne esimesel sajandil)

Rooma numbri järelle pannakse punkt üksnes siis, kui on vaja tähendust 'esiteks, teiseks ...'. Kui sellise tähendusega Rooma numbri järelle jäetakse harilikust suurem sõnavahe, võib punkti ka panemata jätta.²¹

¹⁹ Vt ka ptk „Murdarvude kirjutamine“.

²⁰ Vt ka ptk „Rooma numbrid“.

²¹ Vt ka ptk „Jaotiste nummerdamine“.

ARVU KÄÄNDE NÄITAMINE

Käände näitamine sõnaühendis oleva arvu puhul

Kui arvu kääne ja arv (ainsus või mitmus) selguvad kohe järgnevast käändsõnast, siis ei lisata arvule käändelõppu ega mitmuse tunnust. Nt

lõikas 30 tükiks (loe: kolmekümneks tükiks)

saadeti 25 aastaks asumisele (loe: kahekümne viieks aastaks)

on osalenud 66 turniiril (loe: kuuekümne kuuel turniiril)

24 uuele doktorile (loe: kahekümne neljale uuele doktorile)

12 valla 15 külale (loe: kaheteistkümne valla viieteistkümnele külale)

meeskonna 15 jalgpallurist 4 (loe: viieteistkümnest jalgpallurist neli)

1-2 mängijale (loe: ühele-kahele mängijale)

10. kuupäevaks (loe: kümnendaks kuupäevaks)

110. aastapäevast (loe: saja kümnendast aastapäevast)

alates 1. detsembrist (loe: alates esimesest detsembrist)

5.–8. märtsini (loe: viiendast (kuni) kaheksanda märtsini)

10. klasside eksamid (loe: kümnendate klasside eksamid)

2000. aastate alguses (loe: kahetuhandendate aastate alguses)

1990. aastate lõpus (loe: tuhande üheksasaja üheksakümnen-date aastate lõpus)

1940.–50. aastatel (loe: tuhande üheksasaja neljakümnen-date kuni viiekümnen-date aastatel)

XII mööblinäitusele (loe: kaheteistkümnen-dale mööblinäitusele)

VI-VII klassides (loe: kuuendates-seitsmendates klassides)

juhendas põllutöökooli XIV lendu (loe: neljateistkümnen-dat lendu)

Kui sõnaühendit moodustavad arv ja käändsõna asuvad lauses teineteisest kaugel, tuleb selguse huvides lisada arvule käändelõpp kas sidekriipsuga või ilma.

Nt

27-s ~ 27s Euroopa Liidu riigis kasutatavad kütused (loe: kahekümne seitsmes Euroopa Liidu riigis)

34-st ~ 34st istungil viibinud liikmest hääletas kandidaadi poolt 32
(loe: kolmekümne neljast istungil viibinud liikmest)

Väliskohakäänete ehk alaleütleva, alalütleva ja alaltütleva käände lõpud on soovitatav arvule lisada alati sidekriipsuga, sest täht *l* võib olla kirjpildilt sarnane nii araabia numbriga 1 kui ka Rooma numbriga I. Nt

25-le uue kaardi omanikule (loe: kahekümne viiele)

31-lt komisjoni liikmelt (loe: kolmekümne ühelt)

XV-le Soome ja Rootsi logistikaseminarile (loe: viieteistkümnendale)

Käände näitamine üksinda seisva arvu puhul

Araabia numbrid

Üksinda seisvale araabia numbritega kirjutatud **põhiarvule** lisatakse käändelõpp alates **ainsuse osastavast käändest** kas sidekriipsuga või ilma. Tüve lõpphäälikuid ega tüvevokaali ei näidata. Nt

kuulas Raadio 7-t ~ Raadio 7t (mitte: „Raadio 7-et“)

töötab Raadio 2-s ~ Raadio 2s (mitte: „Raadio 2-es“)

vaatas TV3-st ~ TV3st filmi (mitte: „TV3-est“)

läks tööle Tele 2 ~ Tele2-sse ~ Tele2sse (mitte: „Tele2-te“)

kirjutas märkmeid A4-le (mitte: „A4-jale“)

Omastaval käändel ja ka paljude sõnade osastaval käändel ei ole eesti keeles käändelõppu. Sellisel juhul ei lisata neis käänetes arvule midagi, arvu kääne peab selguma lausest ja kontekstist. Nt

Kanal 2 tegevjuht (mitte: „Kanal 2-e“)

Raadio 4 meeskond (mitte: „Raadio 4-a“)

kuulas Raadio 4 (mitte: „Raadio 4-a“ ega „Raadio 4-ja“)

vormel 1 võistlused (mitte: „vormel 1-e“ ega „vormel 1-he“)

kasutage PIN 1 (mitte: „PIN 1-e“ ega „PIN 1-hte“)

Windows 10 operatsioonisüsteem (mitte: „Windows 10-e“ ega „Windows 10-ne“)

uuel Mazda MX-5 mootoril (mitte: „Mazda MX-5-e“)

Üksinda seisvale araabia numbrita kirjutatud **järgarvule** lisatakse käändelõpp ja/või mitmuse tunnus koos järgarvu näitava liitega *-nda* alates **ainsuse omastavast käändest** ja **kõigis mitmuse käänetes**. Koos *nda*-liite, käändelõpu ja/või mitmuse tunnusega arvu järele järgarvupunkti ei panda. Nt

startis võistlusel 23ndana ~ 23-ndana (mitte: „23.na“ ega „23.-na“)

finišeeris 574ndana ~ 574-ndana (mitte: „574.-na“)

tuli maratonil 96ndaks ~ 96-ndaks (mitte: „96.-ks“ ega „96.-ndaks“)

jäi võistlusel 21seks ~ 21-seks (mitte: „21.-ks“ ega „21.-seks“)

tõusis 12. kohalt 10ndale ~ 10-ndale (mitte: „10.-le“ ega „10.-ndale“)

käis koolis 1960ndatel ~ 1960-ndatel ~ 1960ndail ~ 1960-ndail

(mitte: „1960.-tel“)

sõna pärineb 1930ndatest ~ 1930-ndatest (mitte: „1930.-test“)

Kui arvust on moodustatud *ne*-liiteline omadussõna, lisatakse arvule liide *-ne*, mida kääntatakse, kui vaja. Nt

ostsin pileti 18.10-sele bussile (loe: kümnesele)

vend sai 21-seks (loe: kahekümne üheseks)

üle 50-ne naine (loe: üle viiekümnene)

80-sed ja vanemad (loe: kaheksakümnesed)

Pikem väljendusviis on sellisel puhul stiililt enamasti siiski selgem ja parem. Nt

ostsin pileti (kell) 18.10 väljuvale bussile

vend sai 21-aastaseks ~ 21 aastat vanaks

üle 50-aastane naine ~ üle 50 a naine

80-aastased ja vanemad

Murdarvude käänamisel piisab enamasti käändetunnuse lisamisest. Nt

1/5-st ~ 1/5st ei jätkunud

2/3-ga ~ 2/3ga saab juba alustada

Rooma numbrid

Rooma numbritele lisatakse käändelõpp ja/või mitmuse tunnus kas sidekriipsu abil või ilma selleta alates ainsuse osastavast käändest. Erinevalt araabia numbritega kirjutatud järgarvudest ei näidata Rooma numbrite puhul järgarvu märkivat liidet. Nt

leiti kuningas Richard III skelett (mitte: „Richard III-nda“)

pärast Ivan IV-t sai troonile tema poeg Fjodor (mitte: „Ivan IV-ndat“)

lektor kõneles Karl XII-st (mitte: „Karl XII-ndast“)

Vene tsaaril Nikolai II-l (mitte: „Nikolai II-sel“)

REEGLI AJALOOST

Järgarvupunkti kasutamine enne käändelõppu või mitmuse tunnust ei paista 1930.–1940. aastatel silma järjekindluse ja ühtluse poolest. Karl Vainula 1932. aasta käsiraamat õpetab nii: „Järgarvudes võib punkti asemel ka vastavat lõppu tarvitada, kui vastav käänne muidu ei ilmne, näit.: § 8. või § 8-nda järgi, 5. või 5-ndas päätükis.“²² Ka Johannes Aaviku 1936. aasta õpik esitab sama reegli: 1930-nda (e. 1930.) aasta sügisel.²³ Jaan Ainelo 1936. aasta käsiraamat lubab aga järgarvupunkti käändelõpu ees alles jätta: „Järgarvude ühendamise puhul käändelõpuga jääb punkt alles või arv ühendatakse sidekriipsu abil käändelõpuga. N. 4.-le e. 4-ndale, 8.-st e. 8-ndast, 10.-st e. 10-ndast jne.“²⁴ 1943. aasta gümnaasiumigrammatika sõnastab selle reegli nii: „Järgarvu võib kirjutada rooma või araabia numbriga. Rooma numbri järele sel puhul punkti ei panda. Araabia numbri järele tuleb aga panna punkt või väljendada järgarvu mõiste järgarvu tunnuse -s, -nda abil (viimasel juhtumil jäetakse arvu järele punkt ära). Näit.: [- – -] 5-ndast klassist (mitte: 5.-ndast klassist).“²⁵

Nagu näha, möönsid keelemehed toona võimalust lisada arvule käändelõpp ka samas käändes oleva käändsõna ees, mida tänapäeval ei peeta vajalikuks. Sama põhimõtet jätkab ka 1961. aasta keskkooligrammatika, kus peatükis „Ülevaade kirjavahemärkide tarvitamisest“ on järgmine õpetus: „Punkti ei panda, [- – -] kui järgarvu järele on märgitud käändelõpp, näit. 152-l leheküljel, 80-ndatel aastatel.“²⁶ 1968. aasta eesti keele õpik keskkoolile soovitab aga juba järgmist: „Numbriga märgitud järgarvsõna käänamisel soovitatakse mitte kasutada käändelõppe, kui järgneb põhisõna. Õige on: 7. novembril, 25. juulil.“²⁷

²² K. Vainula. Eesti keele õigekirjutuse-käsiraamat. Autori kirjastus Tallinnas, 1932, lk 21.

²³ J. Aavik. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti kirjastus, 1936, lk 355.

²⁴ J. Ainelo. Keeleline teatmik. Ortograafiline käsiraamat. Noor-Eesti kirjastus Tartus, 1936, lk 107.

²⁵ H. Jänes, J. Aavik. Eesti keele grammatika gümnaasiumile. III täiendav kursus. Tallinn: Eesti Kirjastus, 1943, lk 21.

²⁶ N. Remmel, J. Valgma, E. Riikoja. Eesti keele grammatika VIII–X klassile. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1961, lk 236.

²⁷ E. Vääri. Eesti keele õpik keskkoolile. Tallinn: Valgus, 1968, lk 63.

ARV KOOS SÕNA, LÜHENDI VÕI TÄHISEGA

Arv koos nimisõna, selle lühendi või tähisega

Arvule järgnev mõõtühik või selle lühend kirjutatakse arvust lahku. Nt

3 liitrit ~ 3 l

4 meetrit ~ 4 m

10 kilogrammi ~ 10 kg

100 grammi ~ 100 g

6 tonni ~ 6 t

10 senti ~ 10 s

15 sekundit ~ 15 sek ~ 15 s

20 aastat ~ 20 a

440 hertsi ~ 440 Hz

40 vatti ~ 40 W

7 hektarit ~ 7 ha

1024 × 768 pikslit ~ 1024 × 768 px

10 000 meetri jooks ~ 10 000 m jooks

2 eurot ja 10 senti ~ 2 € 10 s ~ 2,10 €

2 spl

3 dl

18 m²

Arv ja lühend tuleb mahutada ühele reale. Poolitamatu tühiku saab Wordi programmis, kui valida Ctrl + Shift + tühikuklahv.

Kui arv esineb järgneva nimisõna nimetavas käändes eeslisandi koosseisus, kirjutatakse see sidekriipsu abil kokku. Nt

A4-formaat (loe: aa neli formaat)

C1-tase (loe: tsee üks tase)

B₁₂-vitamiin (loe: bee kaksteist vitamiin)

Arv võib kuuluda ka omastavas käändes täiendi koosseisu, sel juhul kirjutatakse ühend lahku. Nt

A4 formaat (loe: aa nelja formaat)

C1 tase (loe: tsee ühe tase)²⁸

Väikesed üla- ja alanumbrid kirjutatakse tähe või mõõtühikuga kokku. Nt

18 m³, 10 km²

H₂SO₄, H₂O, O₃

CO₂ heitmed

vitamiin B₆, koensüüm Q₁₀

Tähised, nagu protsendi, promilli, kraadi, nurgaminuti, nurgasekundi ja tolli tähis, kirjutatakse arvuga kokku. Nt

osalus kasvas 10%

joove oli 0,4%

koordinaadid on 59° 26' 02" põhjalaiust ja 24° 44' 57" idapikkust

15° külma

sõidutee kalle on 10°

müüa LED-teler ekraaniga 28"

Protsendimarki % kasutatakse koos põhiarvuga, märk pannakse arvu järele, nt 10% (loe: kümme protsenti).

Üldkeeles kirjutatakse protsendimärk praegu arvuga kokku, nagu on soovitanud Emakeele Seltsi keeleteoimkond 1994. a.²⁹ Kuna osa tehnikakeele asjatundjaid on soovinud kasutada arvu ja protsendimärgi vahel tühikut, on keeleteoimkond möönnud, et neis erialatekstides, kus vastav tava on juurdunud, ei peaks tühiku kasutamist veaks lugema.

Kraadimärk ° üksinda kirjutatakse arvuga kokku, kuid Celsiuse, Fahrenheiti, Réaumuri, Rankine'i vm skaala lühend tõmbab kraadimärgi arvu juurest enda juurde. Nt

15 °C (mitte: „15° C“)

243 °F

1 °Ré = 1,25 °C = 2,25 °F

491,67 °R

²⁸ S. Mäearu. Ühildumisjuttu (2). – Õiguskeel 3/2010.

²⁹ Emakeele Seltsi keeleteoimkonna soovitused. Emakeele Selts, 2000, lk 27–37.

Paragrahvimärk pannakse enamasti arvu ette, nt § 10 (loe: paragrahv kümme), ent välistatud pole ka teistpidi vormistus, nt 10. § (loe: kümnes paragrahv).

Paragrahvimärk kirjutatakse arvust lahku nii arvu ees kui ka järel. Nt

§ 10 ~ 10. §

§-d 5–8

REEGLI AJALOOST

Johannes Aaviku 1936. aasta õigekeelsusõpikus³⁰ on soovitatud kasutada järgarvu ka paragrahvimärgi järel: § 8. (või § 8-nda) järele (mitte § 8 järele). Tänapäeval seda ei soovitata.

Koos lühendi või tähisega kirjutatakse arvud numbritega, mitte sõnadega. Ka paragrahvimärki kasutatakse ainult koos numbrite, mitte sõnadega. Nt

2 m (mitte: „kaks m“)

1 tl suhkrut (mitte: „üks tl“)

7% (mitte: „seitse %“)

§-d 2–4 (mitte: „§-d kaks kuni neli“)

Samamoodi ei sobi tähistega asendada tekstis sõnu. Nt

osavõtjate protsent (mitte: „osavõtjate %“)

seaduseparagrahv (mitte: „seaduse-§“)

eelmises paragrahvis (mitte: „eelmises §-s“)

Lühendi mitmuse väljendamiseks ei korrata lühendit, vaid lisatakse lühendile mitmuse tunnus. Nt

vastuolus seaduse §-dega 72 ja 73 (mitte: „§§-ga 72 ja 73“)

2. trükkis lk-del 119–120 (mitte: „lk. lk. 119–120“)

Kui lühendi kääne ja/või mitmus on aga võimalik kontekstist välja lugeda, siis pole vaja arvuga seotud lühendile käändelõppu ega mitmuse tunnust lisada. Nt

Uus ÕS ilmus 2013. a (mitte: „2013. a-l“)

Ettevõtte käive on 10 mld eurot (mitte: „10 mld-t“)

Ostsime 5 ha maad (mitte: „5 ha-t“)

Kui käänat siiski soovitakse näidata ja tekib küsimus, kas käänata lühendit või arvu, on enamasti otstarbekam käänata lühendit (või tähist). Nt

vt lk-delt 30–33 ~ vt lk 30–33 (mitte: „vt lk 30–33-lt“)

§-ga 117 kehtestatud nõue (mitte: „§ 117-ga“)

§-des 45, 52 ja 64 (mitte: „§ 45-s, 52-s ja 64-s“ ega „§§ 45-s, 52-s ja 64-s“)

³⁰ J. Aavik. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti kirjastus, 1936, lk 355.

REEGLI AJALOOST

Elmar Muugi „Väikese õigekeelsus-sõnaraamatu“ 8. trükkis (1945) õpetatakse nii: „Lühendite tarvitamisel arvudega ühenduses ei väljendata mitmust, kui mõtte selgus seda ei nõua, nii näit. arvude eel: lk. 2, 4 ja 8, lk. 12 jj., ptk. 1–7, p. 3–5, § 6–9, a. 1925–1930. Lühendile järgnevat arvu (või arvusid) loetakse ning kirjutatakse seejuures põhiarvuna (= ilma punktita). (Vrd. lühendi esinemisega järgarvu järel: 4. lk., 3.–5. ptk., 1925. a.). Kui aga lühendis mõtte selguse huvides on tarvis väljendada mitmust, siis ei korrata selleks eestikeelse tekstis tähti, vaid lisatakse lühendile mitmuse nimetavas tunnusesena -d, eraldades teda sidekriipsuga, näit.: lk-d, nr-d, jj-d, a-d, kt-d (mitte: need lk. lk. või lkk., nr. nr. või nrr., aa., kt. kt.).“³¹

Arv koos omadussõna, selle lühendi või tähisega

ne- ja **line-liitelised omadussõnad** kirjutatakse arvuga kokku kas sidekriipsuga või ilma. Nt

15punktine ~ 15-punktine võit (mitte: „15 punktine“ ega „15-ne punktine“)

7päevane ~ 7-päevane matk (mitte: „7 päevane“ ega „7-me päevane“)

300-liitrine ~ 300liitrine boiler

210-aastane ~ 210aastane tammepuu

25-korruseline ~ 25korruseline hoone

15-sekundiline ~ 15sekundiline kaotus

42-kohaline ~ 42kohaline buss

0,5-tunnine ~ 0,5tunnine saade

Kokkukirjutusnõue kehtib ka siis, kui **ne-** või **line-liiteline omadussõna** on käändes ja/või mitmuses. Nt

5–8-aastaseid ~ 5–8aastaseid lapsi

1–4-toalises ~ 1–4toalises korteris

250-vatished ~ 250vatished pirnid

20-liikmelistele ~ 20liikmelistele rühmadele

REEGLI AJALOOST

1936. aasta „Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika“ nimetab õpilaste töödes sageli esinevad vead, nagu 12 aastane ja 12-ne aastane, ja esitab õiged vormid: „12-aastane või veel parem kaheteistkümnenaastane.“³²

Sidekriips tuleb **ne-** ja **line-**omadussõnaga ühendites panna siis, kui kõrvuti sattuvad number 1 ja l-täht, sest need võivad olla kirjapildilt sarnased, nt 321-leheküljeline.

³¹ E. Muuk. Väike õigekeelsus-sõnaraamat. Tartu: Teaduslik Kirjandus, 1945, lk 29.

³² J. Aavik. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti kirjastus, 1936, lk 355.

Kui on loetletud mitut samale omadussõnale liidetud arvu, siis jäetakse omadussõna asemel arvu järele ainult sidekriips ja omadussõna liidetakse sidekriipsuga või tühikuta viimasele arvule. Nt

10-, 13- ja 16-aastased poisid ~ 10-, 13- ja 16aastased poisid

8-11- ja 12-14-aastased lapsed ~ 8-11- ja 12-14aastased lapsed

Arvud, milles on mitu numbrirühma, võib kirjutada järgneva omadussõnaga kokku, hoolimata arvus olevast tühikust. Nt

10 000-meetrine ~ 10 000meetrine

5000-10 000-eurone ~ 5000-10 000eurone

Vahel on soome keele eeskujul jäetud ka eestikeelsetes tekstides arvu ja sidekriipsu vahele tühik, nt *60 000 -eurone*, *10 000 -meetrine*. Üldkeele tekstis on enamasti siiski otstarbekam jääda kokkukirjutuse juurde.³³

Lühend kirjutatakse arvust lahku, ehkki lühendile vastav omadussõna kirjutatakse kokku. Nt

300 l boiler ~ 300-liitrine boiler (mitte: „300-l-ne boiler“)

25 cm löik ~ 25-sentimeetrine löik (mitte: „25-cm-ne löik“)

15 sek kaotus ~ 15 s kaotus ~ 15-sekundiline kaotus

200 a hoone ~ 200-aastane hoone

26 a naine ~ 26-aastane naine

4 m rennid ~ 4-meetrised rennid ~ neljameetrised rennid

REEGLI AJALOOST

Lembit Abo on oma 1975. aastal ilmunud raamatus „Käsikiri ja korrektuur“ õpetanud kirjutama arvu ja lühendi sidekriipsuga kokku: 125-km² (125-ruutkilomeetrine), 500-kV (500-kilovoldine).³⁴ Põhimõtte, et arv kirjutatakse talle järgnevast lühendist või tähisest lahku ka siis, kui lühend või tähis asendab *ne-* või *line-*liitega omadussõna (mis sõnaga kirjutatuna liidetakse arvule sidekriipsu abil või kirjutatakse kokku), kiitis Emakeele Seltsi keeleteoimkond heaks 4. novembril 1994. a.³⁵

Tuletisi *protsendiline* ja *protsendine* sobib enamasti asendada lihtsalt protsendimärgiga, millele tuletusliiteid ei lisata.

20-protsendiline hinnaalandus ~ 20% hinnaalandus

50-protsendiline töömaht ~ 50% töömaht

3,5-protsendise rasvasisaldusega piim ~ 3,5% rasvasisaldusega piim

³³ H. Mäekivi, M. Raadik. See tühine tühik. – Keelenõuanne soovitab 4. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2008, lk 201.

³⁴ Lembit Abo, Käsikiri ja korrektuur. Teine, ümbertöötatud trükk. Tallinn: Valgus, 1975, lk 85.

³⁵ Emakeele Seltsi keeleteoimkonna soovitusel. Emakeele Selts, 2000, lk 27–37.

Samamoodi sobib asendada ka teisi mõõtühikutuleti vastava tähisega: sõna *tolline* tollitähisega, sõna *promilline* promillitähisega jne. Nt

28-tolline teler ~ 28" teler

0,4-promilline joove ~ 0,4‰ joove

10-kraadine kalle ~ 10° kalle

Arv koos täpsustava tähega

Aadressi täpsustav täht on alati väiketäht, mis kirjutatakse numbriga järel ilma tühikuta.³⁶ Nt

Kalda 2a (mitte: „Kalda 2A“)

Vabaduse pst 130b (mitte: „Vabaduse pst 130B“)

Põhja pst 6c

Ka klassinumbreid on tavaks täpsustada väiketähega. Kui klassinumber on kirjutatud araabia numbriga, pannakse numbriga ja täpsustava tähe vahele punkt, mille järel tühikut ei jäeta. Rooma numbriga kirjutatud klassinumbri lisatakse täpsustav täht ilma sõnavaheta. Nt

6.a klass ~ VIa klass

12.b ~ XIIb

REEGLI AJALOOST

Numbriga ja täpsustava tähe vahel on varem punkti asemel kasutatud sidekriipsu. 1961. aasta eesti keele õpikus on reegel „Punkti ei panda, kui araabia numbriga märgitud järgarvu juurde kuulub seda lähemalt määrav täheline märk, näit. *9-b klass*“.³⁷

Analoogia järgi on soovitatav kirjutada ka muid täpsustavaid tähti väiketähega. Nt

joonis 3b

näide 22c

Väljastatud pole siiski vajaduse korral kasutada ka suurtähti, näiteks bussiliinide numbrite puhul, kus täht peab selgelt silma paistma.

³⁶ Vt ka Vabariigi Valitsuse määruse „Aadressiandmete süsteem“ § 13 lg 6.

³⁷ N. Rimmel, J. Valgma, E. Riikoja. Eesti keele grammatika VIII–X klassile. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1961, lk 236.

KUUPÄEVAD. AJA- JA MUUD VAHEMIKUD

Kuupäeva vormistamine. Punktid ja tühikud kuupäevas

Araabia numbriga kirjutatud daatumid on **järgarvud**, mille järele tuleb panna punkt. Nt

*1. detsembri ürituse kava
nihkub 30. märtsile
sai valmis 2015. aastaks
sündis 1878. aastal
2005. a juunis*

Eesti keeles kirjutatakse kuupäev ette ja kuunimetus järele, nt *5. detsember* (mitte: „detsember 5“).

Kõnekeeles kipub levima kuupäeva kasutus põhiarvuna ja kuunimetus nimetavas käändes (nt „pidu toimub kaksteist juuni“). Kirjakeeles on korrektne väljendada kuupäeva järgarvuna ja panna sõnaga kirjutatud kuunimetus alalütlevasse käändesse, nt *pidu toimub 12. juunil* (loe: kaheteistkümnendal juunil).

Kui lauses on loetletud mitu järgarvu, pannakse punkt iga arvu järele. Nt

*6., 8. ja 12. nädalal
1997., 2000. või 2002. aastal
1960.–62. aastal
2.–4. koht*

Kui aastaarv paikneb sõna *aasta* järel või on kirjutatud üldse ilma selle sõnata, kirjutatakse (ja loetakse) see **põhiarvuna**, ilma punktita. Nt

*1993 asus ta õppima Tartu ülikooli (mitte: „1993. asus ..“)
tegevuskulu aastaks 2015 (loe: aastaks kaks tuhat viiasteist)
aastal 1963 ilmus kirjanikul uus romaan
Pteria lahing toimus 547 eKr*

*25. juunil 2002 sai ehitis lõpuks valmis
1. veebruarist 2011 kehtiv otsus*

Kui aastaarv eelneb järgarvuna kuunimetusele, siis tuleb lisada sõna *aasta* või lühend *a*. Teine võimalus on paigutada aastaarv põhiarvuna kuunimetuse järele. Nt

*2007. aasta märtsis ~ 2007. a märtsis ~ märtsis 2007 (mitte: „2007 märtsis“
ega „2007. märtsis“)*

Numbritega kirjutatud kuupäevale võib lisada sõna *aasta* või lühendi *a* siis, kui see kergendab lugemist. Sellisel juhul on aastaarvu järel punkt. Nt

*sotsiaalministri 24.11.2008. aasta määrus
Vabariigi Valitsuse 18.10.1997. a määrus*

Araabia numbritega kirjutatud kuupäeva sisse tühikuid ei panda. Kui kuu on kirjutatud Rooma numbriga, pannakse mõlemale poole Rooma numbrit tühikud. Nt

08.12.2014 ~ 8. XII 2014

Kuupäeva viimase numbri järele lauses järgarvupunkti ei panda. Päevast ja kuust koosnevas kuupäevas ei tule punkti kuu järele, päevast, kuust ja aastaarvust koosnevas kuupäevas ei tule punkti aastaarvu järele.³⁸ Nt

*küsitlused toimusid 23.11 ja 24.12 mitmes vallas korraga
(mitte: „23.11. ja 24.12.“)*

*neljapäeval, 16.02.2006 kell 9.00
tootmistsehh avati 13.10.1995 Lehtmal
20.04.94 toimunud veerandfinaal
saade oli eetris 11.11.2000 Raadio 2-s*

Kui päev ja kuu on mõlemad ühekohalised, siis võib nulli panna kas mõlema ette või mitte kummagi ette. Nt

*02.03.2015 ~ 2.3.2015 (mitte: „2.03.2015“)
01.08–02.09 ~ 1.8–2.9 (mitte: „1.08–2.09“)*

Kui emb-kumb, kas päev või kuu, on kahekohaline, võib kirjutada ühekohalise nii nulliga kui ka ilma. Nt

*15.01.2016 ~ 15.1.2016
01.11–06.12 ~ 1.11–6.12*

³⁸ Vt ka ptk „Ajavahemikud“.

Kui kuu on kirjutatud sõnaga, siis ühekohalise päeva ette nulli ei panda. Nt

1. juuni 2015 (mitte: „01. juuni 2015“)

2. märtsil (mitte: „02. märtsil“)

Kui daatum koosneb ainult kuust ja aastaarvust, siis on selgem kirjutada kuu sõnaga. Nt

tööde lõpp: sept 2016 (mitte: „tööde lõpp: 09.2016“)

aprill 2008 – august 2009 (mitte: „4.2008–8.2009“)

Rahvusvahelise standardi ISO 8601 kirjaviisidest on eelistatud sidekriipsudega variant, kus kõige ees on aastaarv, selle järel kuu ja päev. Nt

1994-04-20 (= 20. aprill 1994)

2015-03-02 (= 2. märts 2015)

Kuupäevi ei vormistata kaldkriipsudega, vaid punktidega või rahvusvahelises standardis ka sidekriipsudega. Nt

10.08.2016 ~ 2016-08-10 (mitte: „2016/08/10“)

Aastaarvu lühendamine ülakomaga on kujundusvõte. Kirjakeele tekstides on parem aastaarv kas välja kirjutada või lühendada ilma ülakomata. Nt

1. juuli 1997 ~ 1. juuli 97 (mitte: „1. juuli '97“)

1998. aasta Rock Summer ~ Rock Summer 98 (mitte: „Rock Summer '98“)

KÜSIN-VASTAN

- **Kas nullidega lõppevat aastaarvu, nagu 1900 või 2000, sobib kirjutada lühendatult, nt 01.02.00 või 1. II 00?**

Nullidega lõppeva aastaarvu lühendamist ei saa pidada keeleveaks, ent tuleb jälgida, et selliselt kirjutatud aastaarv oleks kontekstis kindlasti üheselt mõistetav. Ametlikes tekstides ei ole selline lühendamine soovitatav.

- **Kuidas suhtuda väljendisse 24/7?**

Selle väljendi päritolu ja kasutamist on selgitanud Maire Raadik nii: „Inglise keele kaudu on jõudnud eestigi keelde amerikanism 24/7 tähenduses 'kaks-kümmend neli tundi päevas, seitse päeva nädalas'. Väljend on kahtlemata ökonoomne, kuid ei pruugi olla alati arusaadav ega ka päris tõene (nt lahtiolek 24/7 eeldaks õigupoolest teenuse osutamist ilma ainsagi puhke- või hoolduspausita). Selgem on öelda *ööpäev läbi* või *24 tundi ~ 24 t või kogu aeg* või *pidevalt* või *seitse päeva nädalas ööpäev läbi*.“³⁹

³⁹ M. Raadik. Kaldkriips. Lugeja vastutusel. – Õiguskeel 1/2016.

Kuupäeva kirjutamise võimalusi

Kuupäeva kirjutamise võimalusi ainult araabia numbritega:

<i>20.4.94</i>	<i>20.04.94</i>	<i>20.04.1994</i>	<i>20.4.1994</i>
<i>2.3.15</i>	<i>02.03.15</i>	<i>02.03.2015</i>	<i>2.3.2015</i>
<i>1.5.01</i>	<i>01.05.01</i>	<i>01.05.2001</i>	<i>1.5.2001</i>

Kuupäeva kirjutamise võimalusi araabia ja Rooma numbritega:

<i>20. IV 1994</i>	<i>20. IV 94</i>
<i>2. III 2015</i>	<i>2. III 15</i>
<i>1. V 2001</i>	<i>1. V 01</i>

Kuupäeva kirjutamise võimalusi numbrite ja sõnadega:

<i>20. aprillil 1994. aastal</i>	<i>20. aprillil 1994</i>	<i>20. aprillil 1994. a</i>
<i>2. märtsil 2015. aastal</i>	<i>2. märtsil 2015</i>	<i>2. märtsil 2015. a</i>
<i>20. aprill 1994</i>	<i>20. aprill 1994. a</i>	
<i>2. märts 2015</i>	<i>2. märts 2015. a</i>	

Ajavahemikud

Ajavahemikke saab märkida mõttekriipsu abil, mis tähendab 'kuni'. Kui mõttekriipsu ees ja järel olevas kuupäevas on tühikud, siis pannakse tühik ka mõttekriipsu ette ja järele. Nt

14. XI 1950 – 21. XII 2005

Kui kuupäevades tühikuid ei ole (st kuupäev on kirjutatud ainult araabia numbritega), pole tühikuid ka mõttekriipsu ees ja järel. Nt

14.11.1950–21.12.2005

Araabia numbritega kirjutatud kuupäevavahemikus pannakse mõttekriipsu ette jääva päeva järele punkt. Nt

6.–14.2

6.–14.2.2015

Kuu numbri järele pannakse mõttekriipsu ees punkt ainult siis, kui vahemiku lõppkuupäevas on aastaarv. Nt

14.7.–28.8.2007 vrd 14.7–28.8

Aastaarvu järele kuupäevavahemikes punkti ei panda. Nt

12.01.2001–19.02.2007

01.07.06–30.08.09

Kui kuunimetused on ajavahemikus kirjutatud sõnaga, tuleb neid käänta. Sama kehtib ajavahemikus sõna *aasta* kohta. Mõttekriipsu sel juhul ei panda. Nt

Endla teatri kassa on kinni 31. detsembrist kuni 3. jaanuarini

(mitte: „on kinni 31. detsember kuni 3. jaanuar“)

eksamid kestsid 20. maist 3. juunini ~ 20. maist kuni 3. juunini

(mitte: „20. mai – 3. juuni“ ega „20. maist – 3. juunini“)

Kuressaare ametikoolis on vaheaeg 24. detsembrist 9. jaanuarini

hõlmab ajavahemikku 14. veebruarist 11. märtsini 2014. aastal ~ 2014. aasta

14. veebruarist 11. märtsini

Sõna *kuni* on sellistes ühendites kindlasti vajalik juhul, kui muidu jääksid kõrvuti kaks arvu. Nt

14. novembrist 1950 kuni 21. detsembrini 1955 elas kirjanik Tartus

oli lapsehoolduspuhkusel 1. juulist 2006 kuni 30. juunini 2008

kool töötas selles majas 1870. aastatest 1919. aastani ~ 1870. aastatest kuni

1919. aastani

Kui ajavahemiku kuupäevad mahuvad ühe ja sama kuu sisse, siis pole vaja kuu numbrit või nimetust korrata ja kuupäevade vahele pannakse mõttekriips. Nt

olin Tartus 27.–30.06 ~ olin Tartus 27.–30.6

suvelaager toimus 04.–07.08 ~ suvelaager toimus 4.–7.8

Kui ajavahemiku ühine kuunimetus või sõna *aasta* kirjutatakse lauses sõnaga, tuleb seda sõna käänta (see ei kehti lühendi kohta). Enamasti sobib nii rajav kui ka alalütlev kääne.⁴⁰ Nimetav kääne ajavahemiku puhul ei sobi. Nt

suvelaager toimus 4.–7. augustini ~ 4.–7. augustil

(mitte: „suvelaager toimus 4.–7. august“)

näitus on lahti 5.–26. märtsini ~ 5.–26. märtsil

(mitte: „näitus on lahti 5.–26. märts“)

olin Tartus 27.–30. juunini ~ 27.–30. juunil

⁴⁰ E. Riikoja eelistab artiklis „Arvud kirjapildis“ tarindit, mis vastab küsimusele *mis ajast mis ajani*, ehk kuunimetust rajavas käändes, nt *Suusatajad võistlesid 8.–11. jaanuarini Otepääl*. Vt ka Õiguskeel 3/1998, lk 29–30.

viibis Eestis 12.–15. septembrini ~ 12.–15. septembril
töötasin ettevõttes 2002.–2007. aastani ~ 2002.–2007. aastal ~ aastatel
2002–2007

Kahe järjestikuse päeva või aasta puhul võib arvude vahel kasutada nii mõttekriipsu⁴¹ kui ka sidesõna *ja* või seda märkivat sidekriipsu. Nt

näitus on lahti 5.–6. maini ~ 5. ja 6. mail ~ 5.–6. mail
2004.–2005. aastal ~ 2004. ja 2005. aastal ~ 2004.–2005. aastal

Aastaarvuvahemikes võib ühisosa korrata või mitte, ent kordamine tundub enamasti siiski selgem. Nt

õppis koolis 1985–1996 ~ 1985–96
töötas firmas 2002.–2014. aastani ~ 2002.–14. aastani
1980.–1990. aastad ~ 1980.–90. aastad

Kalkkriipsu kasutatakse järjestikuste aastaarvude eristamiseks vaid juhul, kui aastad ei lange kokku kalendriaastatega (õppeaasta, hooaeg, majandusaasta vms).⁴² Sel juhul jääb esimene arv punktita, punkt on ainult teise arvu järel. Kui selgus ei kannata, võib aastaarvude korduva osa ka ära jätta. Nt

2004/2005. õa
2007/2008. majandusaasta korraldused
spordihooaeg 2013/14 ~ 2013/14. aasta spordihooaeg

Kalkkriipsu asemel võib nendel juhtudel tarvitada ka mõtte- või sidekriipsu, sel juhul on punkt mõlema arvu järel. Nt

2004.–2005. õa ~ 2004.–2005. õa
2007.–2008. majandusaasta korraldused ~ 2007.–2008. majandusaasta
korraldused
2013.–14. aasta ~ 2013.–14. aasta spordihooaeg

Kuupäevavahemikke või loetelusid vormistatakse punktidega, mitte kalkkriipsudega. Nt

etendused toimuvad 15., 16. ja 18. aprillil (mitte: „15/16/18 aprillil“)
võisteldakse 24.–25. septembril ~ 24. ja 25. septembril
(mitte: „24/25. septembril“)

⁴¹ E. Riikoja kirjutab samas artiklis: „Heaks ei peeta ka pruuki panna mõttekriipsu kahe kõrvuti seisva arvsõna vahele,“ ning soovib mõttekriipsu asemel sidesõna *ja*. Vt ka Õiguskeel 3/1998, lk 30.

⁴² M. Raadik. Kalkkriips. Lugeja vastutusel. – Õiguskeel 1/2016.

Muud vahemikud

Mõttekriips märgib sõna *kuni* ka muudes vahemikes ja piirarvuühendites:

lapsed on 7–9 aastat vanad (loe: seitse kuni üheksa)

homme on 5–8 kraadi sooja (loe: viis kuni kaheksa)

Kui emmas-kummas või mõlemas arvus on tühik, võib panna nii mõttekriipsu ette ja järele tühiku kui ka kirjutada arvud mõttekriipsuga kokku. Kumbagi arvu ei lühendata. Nt

8000 – 10 000 eurot ~ 8000–10 000 eurot (mitte: „8–10 000“ või „80–10 000“)

10 000 – 30 000 dollarit ~ 10 000–30 000 dollarit (mitte: „10–30 000“)

viimase 40 000 – 50 000 aasta jooksul ~ viimase 40 000–50 000 aasta jooksul
(mitte: „40 kuni 50 tuhande aasta jooksul“)

Viimase näite puhul võib väljenduda ka teisiti, nt *viimase 40–50 aastatuhande jooksul*.

Täpsust taotlevates tekstides on soovitatav *kuni*-märgina eelistada mõttekriipsule kolme punkti.⁴³ Nt

–5...–15°C

–0,1...+2,5

Mõttekriips asendab ainult sõna *kuni*. See märk ei sobi muude siduvate sõnade, nagu *ja* või *või* asemele:

temperatuur kõigub 2 ja 6 külmakraadi vahel (mitte: „2–6 külmakraadi vahel“)

otsitav lahkus kodust 3. või 4. oktoobril (mitte: „3.–4. oktoobril“)

Kaksikarvsõnad, mis märgivad ebamäärast arvu või hulka, ühendatakse sidekriipsuga, nt

kaks-kolm inimest

Kellaajad

Eesti keeles eraldatakse tunnid, minutid ja sekundid **punktiga**, mitte kooloniga. Jooksvas tekstis kellaaja lõppu punkti ei tule. Nt

raadiosaade algab 8.30 ja lõpeb 9.15

Tartu maratoni läbimise aeg oli 2.45.02 (2 tundi, 45 minutit ja 2 sekundit)

⁴³ L. Abo. Käsikiri ja korrektuur. Tallinn: Valgus, 1975, lk 81.

Kümnendik- ja sajandiksekundid eraldatakse komaga. Nt

2.36,15 (2 minutit 36,15 sekundit)

2.47.58,2 (2 tundi 47 minutit 58,2 sekundit)

Rahvusvahelises standardis ISO 8601 pannakse tundide ja minutite vahele kokkukirjutatud koolon. Minutite ja sekundite vahele pannakse punkt, kümnendik- ja sajandiksekundid eraldatakse komaga.⁴⁴ Nt

6:18.24 (6 tundi 18 minutit 24 sekundit)

1:20.14,4 (1 tund 20 minutit 14,4 sekundit)

Ajavahemikku märgib mõttekriips. Ajavahemiku kellaegadele käändelõppe ei lisata. Kui ajavahemiku mõlemad pooled on täistunnid, pole kellaajale vaja nulle lisada. Nt

apteek on lahti E–L 8–20 (mitte: „8-st 20-ni“)

arst võtab vastu tööpäevadel (kl) 9–15 (mitte: „9.00–15.00“)

seiklusmäng kestab kella 2.00–16.30

Ka üksikuid täistunde sobib kirjutada ilma nullideta. Vajaduse korral lisatakse üksikule täistunnile käändelõpp. Nt

ootame teid 28. novembril alates kella 16-st ~ 16st

töötab kella 23-ni ~ 23ni

öösel kella 3 ajal

Vabamas tekstis võib kellaaja kirjutada ka sõnadega. Nt

arst võtab vastu üheksast kolmeni

seiklusmäng kestab kella kahest öösel kuni poole viieni pärastlõunal

KÜSIN-VASTAN

- **Kuidas on õigem: kas midagi peab tegema „hiljemalt/varemalt millal?“ või „hiljemalt/varemalt mis ajaks?“?**

Mõlemad on võimalikud. Kui kuupäev on alalütlevas käändes (*millal?*), siis pannakse kellaeg nimetavasse käändesse. Kui kellaeg on saavas käändes (*mis ajaks?*), pannakse kuupäev omastavasse käändesse.⁴⁵

⁴⁴ Standardi EVS 8:2008 järgi eraldatakse tunnid, minutid ja sekundid kooloniga, sekundi murdosad komaga. Standard EVS 8:2008. Infotehnoloogia reeglid eesti keele ja kultuuri keskkonnas. Tallinn: Eesti Standardikeskus, lk 28.

⁴⁵ Vt ka S. Mäearu. Ajamäärangud hiljemalt-, varemalt-tarindites. – Õiguskeel 4/2014.

Nt

esitage avaldus hiljemalt 12. novembril kell 12 ~ hiljemalt 12. novembri kella 12-ks

palun maksekorraldus teha hiljemalt 23. detsembril kell 13 ~ hiljemalt 23. detsembri kella 13-ks

rongiliiklus loodetakse taastada varemalt reedel kl 15 ~ varemalt reede kl 15-ks

- **Kuidas on õigem kirjutada: kas koosolek kestab kell 9–10 või kella 9–10?**

Enamasti on lause arusaadav ka ilma sõnata *kella*: *koosolek kestab 9–10, kaubamaja on lahti 10–20*. Sobib kasutada ka lühendit *kl*: *koosolek kestab kl 9–10*. Kui see fraas sõnadega välja lugeda, tundub omastav kääne loomulikum: *kestab kella üheksast kümneni ~ kella üheksast kella kümneni* (mitte: „kell üheksast kell kümneni“ või „kell üheksa kuni kümme“).

- **Kas keskööd märkivat kellaaega on õige kirjutada 24.00 või 00.00?**

Kui miski lõpeb selle kellaaajaga, siis sobib kirjutada 24.00 või lihtsalt 24, näiteks *pood on lahti 12–24*. Kui miski algab kesköööl, siis sobiks pigem 00.00, näiteks *öine seiklusmäng kestab kl 00.00–06.30*.

- **Kas ühekohalise kellaaaja algusesse võib panna nulli, nt 09.45? Kuidas on õige kirjutada kesköötunde, kas 00.45 või 0.45?**

Tekstis ühekohalise tunniaja ette üldiselt nulle ei kirjutata, nt *koosolek lõppes kl 9.45*. Kahe nulliga on tavaks märkida kesköötunde: *kell on kolmveerand üks öösel ehk 00.45* (mitte: „0.45“).

- **Kas eesti keeles võib kellaaaja kirjutamisel kasutada lühendeid AM ja PM või a.m. ja p.m.?**

Ladinakeelsed lühendid *a.m.* (*ante meridiem* ehk enne keskpäeva) ja *p.m.* (*post meridiem* ehk pärast keskpäeva) on kasutusel inglise keeles. Eesti keeles on tavaks kasutada 24-tunnist ajanäitu: *loeng algab 13.30* (mitte: „1.30 p.m.“). Vabamas tekstis sobib kirjutada ka sõnadega: *loeng algab pool kaks pärast lõunat*.

RAHASUMMAD

See peatükk käsitleb rahasummasid eurode ja eurosentide vääringus, ent samad nõuanded kehtivad ka teiste rahasüsteemide kohta, mida eestikeelsetes tekstides võib ette tulla.

Rahasummades kasutatakse eurode ja sentide eraldamiseks koma või punkti, kummagi märgi järel pole tühikut.

Kui rahaühikut pole nimetatud, võib rahasumma kirjutada kas komaga või punktiga.

näomassaaži hind on 13,50 ~ 13.50

ujula korrapäase maksab 6,75 ~ 6.75

Kui summa järel on rahaühik või selle tähis, siis kasutatakse koma või kirjutatakse eurod ja sendid eraldi välja. Nt

kulmude korrigeerimine maksab 2,50 eurot ~ 2,50 € ~ 2 eurot 50 senti

puudega isiku hooldaja kuutoetus on 15,34 eurot ~ 15,34 € ~ 15 eurot ja 34 senti

Komaga kirjutatud rahasumma võib vormistada ka nagu kümnendmurru, mille puhul koma järel lõpunulli ei näidata, ent enamasti mõjuvad nulliga lõpevad sendid üldises süsteemis ühtlasemalt ja on ka kergemini loetavad. Nt

14,70 eurot ~ 14,70 € ~ 14 eurot 70 senti

14,7 eurot ~ 14,7 €

Kui kümnendmurruna kirjutatakse sendid, siis tuleb jälgida, et selliselt vormistatud summa juurde saaks õige rahaühik. Nt

27 senti = 0,27 eurot (mitte: „0,27 senti“)

5 senti = 0,05 € (mitte: „0,05 senti“)

Kui rahaühik asub summa ees, kirjutatakse summa punktiga. Selline vormistus sobib näiteks hinnasildile. Jooksvas tekstis on loomulikum kirjutada rahaühik summa järele. Nt

kanafilee € 6.80

pokaal šampanjat maksab 6,50 € ~ 6.50 (mitte: „€ 6.50“)

REEGLI AJALOOST

Tiiu Erelti „Eesti ortograafia“ varasemates trükkides, nt 2005. aasta trükis, eristab kroone ja sente vaid punkt⁴⁶, ent viimases, 2016. aasta trükis on hindade kirjutamise näidetes toodud ka komaga paralleelvõimalused⁴⁷. Hindades punkti asemel koma kasutada on varem soovitatud näiteks „Eesti keele grammatika“ II osas, kus on märkus „Kümnendmurrukoma asemel kasutatakse (kahjuks) inglispärasest punkti arvutustehnikas ja raamatupidamises: *kr* 52.14“⁴⁸, ja standardis EVS 8:2008, mis näeb hindade kirjutamisel ette ainult komaga võimaluse: 543,21 kr, 543,21 eurot, 543,21 €⁴⁹. Keelekorraldusväljaannetest on võimalust rahasummasid komaga kirjutada enne 2016. aastat näidanud Maire Raadiku käsiraamatud „Kuidas vormistada ametikirja“⁵⁰ ja „Väikesed tarbetekstid“⁵¹.

Hinnasildid

Kui hinna täis- või kümnendosa on null, võib hinnasildil kasutada selle asemel mõttekriipsu. Koos mõttekriipsuga ei kasutata koma, vaid punkti. Nt

12 eurot kirjutatakse 12.– (mitte: „12.–“)

25 senti kirjutatakse –.25 (mitte: „–.25“)

Mõttekriipsuga kirjaviis sobib eeskätt hinnasiltidele, jooksvas tekstis kasutatakse kriipsu asemel sõna (*euro, sent* vm), tähist või lühendit.

Kui hinnas on nii täis- kui ka kümnendosa, ei asendata sõna *euro* (või mis tahes muud vääringunimetust) mõttekriipsuga. Nt

14,30 eurot ~ 14.30 (mitte: „14,30.–“)

Kujundusvõte, kus sendid on vormistatud väikeste ülanumbritena, nt *14⁹⁹* või *18⁵⁰*, sobib samuti vaid hinnasiltidele. Jooksvas tekstis kirjutatakse sendid sama suures kirjas nagu eurod.

⁴⁶ T. Erelt. Eesti ortograafia. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2005, lk 73.

⁴⁷ T. Erelt. Eesti ortograafia. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2016, lk 65 ja 74.

⁴⁸ Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, 1993, lk 399.

⁴⁹ Standard EVS 8:2008. Infotehnoloogia reeglid eesti keele ja kultuuri keskkonnas. Tallinn: Eesti Standardikeskus, lk 26–27.

⁵⁰ M. Raadik. Kuidas vormistada ametikirja. Tartu, 2008, lk 8.

⁵¹ M. Raadik. Väikesed tarbetekstid. Käsiraamat. Teine, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2014, lk 57–59.

Rahasumma kordamine sõnaga

Levinud tava on kirjutada arvud enne ja sõnad nende järel sulgudes, ent kuna sellekohane keelenorm puudub, tuleks ühtlus kokku leppida eriala sees või vähemalt ühe dokumendi piires. Enamasti kirjutatakse sõnadega ainult täisarvud ja sendid numbritega. Sõna *eurot* ei korrata. Nt

projekti toetus on 2500 (kaks tuhat viissada) eurot ~ €

riigilõivu määr on 1000 (tuhat ~ üks tuhat) eurot ~ €

sporditoetus on 32,60 € (kolmkümmend kaks eurot ja 60 senti)

(mitte: „32,60 (kolmkümmend kaks eurot ja 60 senti) eurot“)

koolipiimatoetust saadi 1150,35 € (tuhat ~ üks tuhat ükssada viiskümmend eurot ja 35 senti)

Sõnadega kirjutatud summat tuleb käänata, kui lause seda nõuab. Nt

toetame 5000 (viie tuhande) euroga

vähendada osakapitali 1 291 720 (ühe miljoni kaheksa üheksakümne ühe tuhande seitsmesaja kahekümne) euro võrra

Väär on kirjutada rahasummasid tekstis osaliselt sõnadega, osaliselt numbritega. Nt

sissetulekud vähenesid 239 752 euro võrra (mitte: „sissetulekud vähenesid 239 tuhande 752 euro võrra“)

finantseerimistegevuse maht on 4 094 242 eurot (mitte: „finantseerimistegevuse maht on 4 miljonit 94 tuhat 242 eurot“)

MURDARVUDE KIRJUTAMINE

Harilikke murde esitatakse kahe täisarvu jagatisena. Neid kirjutatakse nii kaldkriipsu kui ka rõhtkriipsu abil. Kaldkriipsuga ühele joonele vormistatud harilikku murdu nimetatakse lineaarmurruks. Diagonaalselt kallaku murrujoonega murdu nimetatakse kaldmurruks. Horisontaaljoonega murdarvu nimetatakse virnmurruks.

Lineaarmurrud: $2/3$, $1/2$, $7/8$

Kaldmurrud: $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{7}{8}$

Virnmurrud: $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{7}{8}$

Wordi programmis saab murdude kujusid luua valiku „Võrrand“ abil: tuleb valida Lisa > Võrrand > Murd, seejärel saab valida virnmurru, kaldmurru või lineaarmurru kuju.

Kümnendmurdu on kümnendsüsteemis kirjutatud murdarv. Kümnendmurde kirjutatakse eesti keeles komaga, mitte punktiga. Numbrid kirjutatakse sõnavaheta, koma järele tühikut ei jäeta. Nt

0,5 kg (mitte: „0.5 kg“)

4,3-tolline (mitte: „4.3-tolline“)

15,5% (mitte: „15.5%“)

0,09 karaati

1,5 ha

22,3–28,6 km

Üldkeele teksti sobivad lineaar- või kaldmurrud⁵² ja kümnendmurrud. Virnmurrud sobivad eeskätt matemaatikatekstidesse ja -ülesannetes.

⁵² „Eesti keele grammatika“ II osa (1993) eelistab tavateksti sobiva murru kujuna kaldmurdu, mitte lineaarmurdu. Kaldkriips, millega vormistatakse lineaarmurdu, on selle järgi jagamismärk, mitte murrujoon. Vt ka Eesti keele grammatika II, lk 424.

Koos täisarvuga esinev murdarv on tavatekstis soovitatav vormistada kaldmurruna, nt $12\frac{1}{2}$, või veel parem, kümnendmurruna: 12,5.

Murdarvud liitsõnades on samuti parem vormistada pigem kümnendmurruna, nt *2,5-aastane* (mitte: „ $2\frac{1}{2}$ -aastane“).

Murdarve ei saa kirjutada järgarvudena. Sellises olukorras tuleb tekst sõnastada teisiti. Nt

kiirukaamera asub kilomeetril 127,6 (mitte: „127,6. kilomeetril“)

matkaraaja alguspunkt on tee algusest 5,5 kilomeetrit

(mitte: „asub 5,5. kilomeetril“)

käes on raseduse 6. nädala keskpäik (mitte: „5,5. nädal“)

KÜSIN-VASTAN

- **Kuidas on korrektne murdarvu sõnadega kirjutada? Kas sobib nii: 1 kolmandik, 2 viiendikku, 5 kaheteistkümnendikku jne?**

Kui tahetakse kirjutada murdarvu sõnadega, siis soovitan kirjutada sõnadega kogu arvu, mitte ainult pool. Nt *üks kolmandik, kaks viiendikku, viis kaheteistkümnendikku.*

MÄRGID JA TÜHIKUD. TEHTED JA SUHTED

Punkti järele ei panda tühikut, kui see näitab araabia numbritega kirjutatud arvudes ühikute piire. Nt

heitis ketast 65.82 (65 m 82 cm)

kurgikilo maksab 4.50 (4 eurot ja 50 senti)

koosolek kestis kella 11.00–12.30

Kümnendmurrus oleva koma järele ei panda samuti tühikut. Nt

kurgikilo maksab 4,50 eurot ~ 4,50 €

maratonidistants on 42,2 km

Austraalia dollari kurss euro suhtes on 1 euro = 1,44500 dollarit

Tehetes jäetakse märkide ette ja taha tühik. Nt

4 + 3 = 7

7 - 3 = 4

79 ± 3

30 < 40

Väljaspool tehteid kirjutatakse pluss või miinus arvuga kokku, sest see väljendab arvu omadust. Sama kehtib ka pluss-miinusmärgi kohta. Nt

märtsis tõusis temperatuur üle +10 °C

sügise külmarekord oli -25,9

sai etteütluse eest 4-

hinnet 5+ ei saanud keegi

lubatud mõõteviga on ±5 km/h

Vahel soovitakse reklaamis hinnasoodustust näidata miinusmärgi ja protsendi abil. Kui reklaamlauses on juba soodustusele viitav sõna, siis pole miinusmärki vaja. Nt

allahindlus kuni 40% (mitte: „allahindlus kuni -40%“)

50% soodsamalt (mitte: „-50% soodsamalt“)

25% odavam (mitte: „-25% odavam“)

Märgid > 'suurem kui', < 'väiksem kui', ≥ 'suurem kui või võrdne' ja ≤ 'väiksem kui või võrdne' kirjutatakse üksikust arvust lahku, sest need kuuluvad võrreldava näitaja juurde. Nt

see tegur on > 4

mootori töömaht on ≥ 600 cm³

Jagamismärgina on kasutusel nii koolon, kaldkriips kui teatud tehetes ka rõhtkriips. Nt

$$14 : 2 = 7$$

$$14 / 2 = 7$$

$$x = \frac{a+b}{c}$$

Kui koolonit kasutatakse suhtemärgina, kirjutatakse see mõlemalt poolt lahku. Nt

pealinna jalgpalliklubi võitis mängu 97 : 81

kaardi mõõtkava on 1 : 100 000

Autori nime ja aastaarvuga tekstiviites jäetakse tühik ainult kooloni järele,⁵³ nt

Raadik 2008: 191–204

Korrutusmärgina sobib tehetes kasutada nii korrutuspunkti kui ka risti (kuid mitte tähte x). Nii korrutuspunkti kui ka -risti saab Wordi programmis lisada valiku Lisa > Sümbol kaudu.

Nt

$$2 \cdot 7 = 14$$

$$2 \times 7 = 14$$

Mõõtmete märkimisel kirjutatakse korrutusmärk mõlemalt poolt lahku. Sel puhul on tavaks kasutada pigem risti. Nt

maksikirja suurimad lubatud mõõtmed on 230 × 330 × 20 mm

laua mõõtmed on 274 × 152,5 cm

⁵³ H. Mäekivi, M. Raadik. See tühine tühik. – Keelenõuanne soovitab 4. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2008, lk 199.

Kui on vajadus ühendada tehe järgneva sõnaga, siis võib toimida kahel moel:

- 1) kirjutada tehe tühikutega ja järgnevast sõnast lahku, nt
3 + 2 õppekava
10 × 10 meetrine
2 + 2 reegel
- 2) kirjutada tehe kokku ja liita see järgneva sõnaga sidekriipsu abil või ilma, nt
3+2-õppekava ~ 3+2õppekava
10×10-meetrine ~ 10×10meetrine
2+2-reegel ~ 2+2reegel

Kalkkriipsu ette ja järele jäetakse tühik juhul, kui emmal-kummal või mõlemal pool kalkkriipsu on tühikuga sõnaühend. Nt

2 l / 10 m² (loe: kaks liitrit kümne ruutmeetri kohta)

Kui kummalgi pool kalkkriipsu tühikuid ei ole ja on ainult üks sõna või lühend, siis kriipsu ette ega taha tühikut ei jäeta. Nt

2001/2002. õa

100 €/m²

Hoonenumbri ja seda täpsustava lisanumbri vahele tuleb Vabariigi Valitsuse määruse „Aadressiandmete süsteem“⁵⁴ § 14 järgi panna kalkkriips. Nt

Telliskivi 18/1 ja Telliskivi 18/2 (tegu on kahe majaga, Telliskivi 18/1 paikneb tänava ääres, Telliskivi 18/2 on hoovimaja)

Paralleelaadresside vahele tuleb sama määruse § 17 järgi panna tühikutega topeltkalkkriips. Keelehooldeallikad on siiani soovitanud paralleelaadressides ühekordset kalkkriipsu. Topeltkriipsu vajadus võib tekkida eeskätt juhul, kui paralleelaadressid on sama tänavanimega, mida ei korrata, vrd nt *Aia 1 // 3* (paralleelaadress) ja *Aia 1/3* (maja lisanumber). Nt

Harju maakond, Anija vald, Kehra linn, Lille tn 10 // Mooni tn 2

Eesti Keele Instituudi keelekorraldajad on eelistanud korterinumbri lisada majanumbrile tühikuteta mõttekriipsu abil. „Aadressiandmete süsteemi“ § 18 järgi on eraldajaks tühikuteta sidekriips. Nt

Pae tee 87-26

⁵⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/113102015002>.

KÜSIN-VASTAN

- **Kas sobiks kirjutada lühidalt „toode on mõeldud lastele 4+“ või „võistluste vanusepiir on naistel 50+ ja meestel 55+ aastat“?**

Lühivormistust, kus plussmärki arvu järel märgib tähendusi nagu 'ja vanemad', 'ja järgnevad', 'ja suuremad', 'ja rohkem' vms, sobib kasutada seal, kus on teksti jaoks vähe ruumi, nt tootepakenditel. Seejuures tuleb kindlasti silmas pidades, et plussiga vormistus oleks üheselt mõistetav. Kui pakendil seisab „toode on mõeldud lastele 4+“, võib küsida, kas toode on mõeldud lastele, kes on vanemad kui neli kuud või vanemad kui neli aastat. Ühemõttelisem oleks sõnastus, kuhu on lisatud vanuseühik. Nt

lastele alates 4 a

vähemalt 4 a lastele

Täiskasvanutele mõeldud toodete puhul on eksimisvõimalus väiksem ja plussiga lühivormistus mööndav.

Kirjakeelset väljendust nõudvates tekstides on soovitatav plussiga lühivormistust vältida. Kui on vaja pealkirjastada näiteks N maakonna arengustrateegia, mis käsitleb 2020-ndat ja järgnevaid aastaid, siis sobib näiteks „N maakonna arengustrateegia alates 2020. aastast“ või „N maakonna arengustrateegia 2020 jj“ (aga mitte: „N maakonna arengustrateegia 2020+“). Kui aga golfivõistluse senioride klassis võistlemiseks on kehtestatud vanuse alampiir, siis sobiski kirjutada: *võistlejate vanuse alampiir on naistel 50 ja meestel 55 aastat.*

- **Kuidas käänta nimesid või pealkirju, mille lõpus on plussmärki, näiteks telekanal ETV+ või saatesari „Uudis+“?**

Plussmärki nime lõpus kääntatakse samamoodi nagu paragrahvimärki: ilma tüvevokaalita. Omastav ja osastav kääned kattuvad sel juhul nimetava käändega ning peavad selguma lausest ja kontekstist. Nt

vaatasime ETV+ (loe: ee-tee-vee plussi)

ETV+ saated on huvitavad

andis intervjuu ETV+-le

kuulas „Uudis+“ (loe: uudis plussi)

„Uudis+-s“ räägiti koolinoorte mälumängust

Teine võimalus on lisada liigisõna ja käänta seda. Nt

vaatasime kanalit ETV+

kuulas saadet „Uudis+“

JAOTISED JA LOETELUD

Kui jaotiserühma moodustab tervikklause või ka mitu lauset, sobib jaotiseid märkida numbritega, mille järel on punktid, ja rühmi eraldada samuti punktiga. Pealkirjalaadse jaotisepunkti (nagu järgmises näites *Tööaeg*) järele punkti ei panda. Nt

5. Tööaeg

5.1. Töötaja töötab täistööajaga (koormusega 1,0).

5.2. Tööaja algus ja lõpp ning tööpäevasisesed vaheajad on sätestatud töökorralduse reeglites.

Sisukorra põhijaotised nummerdatakse araabia numbritega. Põhijaotise numbrile lisandub teise taseme jaotiste ees nende järjekorranumber, kolmanda taseme jaotistele tuleb juurde kolmas number, neljanda taseme jaotiste ees neljas. Soovitav on piirduda neljaastmelise hierarhiaga.⁵⁵ Jaotise numbri järel ja numbrite vahel on punkt, numbrite vahel tühikut ei ole. Nt

1. Öhusaaste

2. Happevihmad

2.1. Happevihmade uurimine

2.1.1. Seirejaam ja mõõtmised

2.1.2. Mõõtmistulemused ja järeldused

Kui numbri järele jäetakse harilikust sõnavahest suurem vahe, siis võib numbri lõppu punkti ka panemata jätta, nt

1.5 Ideelahenduse komponendid

Harilikult on punkti järel suur algustäht, ent kui teksti loogika nõuab, võib tekstiosa ka punkti järel väiketähega alustada.⁵⁶ Nt

Töötajal on õigus kasutada järgmisi töövahendeid:

6.1.1. personaalarvutit,

⁵⁵ E. Uuspõld. Üliõpilastööde vormistamise juhend. Tartu, 2004, lk 9.

⁵⁶ M. Raadik. Väikeseid tarbeteksteid. Käsiraamat. Teine, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2014, lk 112.

- 6.1.2. printerit,
- 6.1.3. kopeerimismasinat,
- 6.1.4. mobiiltelefoni.

Kui jaotise numbrit kasutatakse sellele osutades tekstis, siis numbril lõpus punkti ei ole. Nt

Ideevõistlusele oodatakse lahendust, mis sisaldab punktis 1.5 toodud komponente.

Ideevõistlusele oodatakse lahendust, mis sisaldab eelmises punktis nimetatud komponente (vt punkt 1.5).

Punktides 5.3.1–5.3.3 esitatud loetelu on ammendav.

Kui loetelurühmad on lühikesed, sobib kasutada numbrite või tähtede järel sulgusid ja rühmad eraldada koma või semikooloniga. Kui kogu loetelu moodustab ühe terviklause, algab sulu ja numbriga vormistatud jaotisepunkt väiketähega. Nt

Lisaks on mul järgmised soovid: 1) mõni suurem pood elukoha lähedal; 2) vannituba ja WC koos; 3) pliit ja pesumasin; 4) magamisase kahele; 5) bussipeatus ligidal.

Näiteks kontrollitakse muu hulgas, kas tehtud kulutused a) on tegelikud, b) on teinud toetuse saaja, c) vastavad Euroopa Liidu seadustele.

Inglise tekstide eeskujul on jaotisenumbreid ja -tähti asetatud ka kahepoolsetesse sulgudesse.⁵⁷ Sellisel tähistatakse peamiselt lõikeid õigusaktides. Nt

§ 1. Eesti lipp

(1) Eesti lipp on sinimustvalge.

(2) Eesti lippu kasutatakse rahvus- ja riigilipuna.

2.3. Töötaja on kohustatud:

(a) täitma oma kohustusi tööandja vastu lojaalselt, oma teadmiste ja oskuste kohaselt tööandja kasu silmas pidades, ning töö iseloomust tuleneva vajaliku hoolsusega;

(b) tegema kokkulepitud tööd kokkulepitud mahus, kohas ja ajal ning täitma tööandja erikorralduseta muid ülesandeid, mis tulenevad töö iseloomust;

..

⁵⁷ Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, 1993, lk 418.

Rooma numbrite järele võib erandlikult panna punkti loetelus, kui vajatakse tähendust 'esiteks, teiseks, kolmandaks ..'. Nt

- I. Majandusministeeriumi esindajad*
- II. Puidufirma esindajad*
- III. Õlipalmisaaduste ekspordi firma esindajad*
- IV. Keskkonnaspetsialistid*

Kui Rooma numbri järele jäetakse harilikust sõnavahest suurem vahe, võib punkti ka panemata jätta. Nt

- I Majandusministeeriumi esindajad*
- II Puidufirma esindajad*
- III Õlipalmisaaduste ekspordi firma esindajad*
- IV Keskkonnaspetsialistid*

Nummerdamata loetelu, mis on tähistatud täppide, kriipsude, tärnide vm märkidega, sobib kasutada siis, kui pole vajadust loetelu liikmetele viidata, kuna kujunduselemendile viidata on keerukas. Kujunduselemendiga tähistatud lühikeste loetelurühmade vahele võib jätta kirjavahemärgid panemata, ent võib panna ka komad ja lõppu punkti. Nt

Ettekandes käsitletakse järgmisi enam levinud dokumente:

- töökorralduse reeglid*
- palgajuhend*
- ametijuhend*
- ohutusjuhendid*
- tööleping*
- hoiatus*

Kandidaadilt eeldame

- vähemalt keskhariduse olemasolu,*
- soovitavalt pedagoogilist või sotsiaaltöölalast haridust,*
- soovitavalt lastega töötamise kogemust,*
- valmidust töötada laste ja noortega.*

LÜHIKOKKUVÕTE TÜHIKUKASUTUSEST ARVUKIRJUTUSES

	TÜHIKUTA	TÜHIKUGA
arvud	kuni neljakohalised, nt 2015 (v.a paremale joondatud tabelites)	viiekohalised ja pikemad, nt 15 000
kooditähised	<i>isikukood 44204280253 registrikood 10223787 sihtnumber 10311 Tallinn kontonumber 11024846781</i>	
telefoni- ja faksinumbrid		<i>tel 631 3731 mob 5353 5777</i>
kümnendmurrud	<i>3,14</i>	
harilikud murrud	<i>¾</i>	
kuupäevad	ainult araabia numbritega kirjutatud kuupäev, nt 08.12.2014	kui kuu on kirjutatud sõnaga või Rooma numbriga, nt <i>8. detsembril 2014 ~ 8. dets 2014 ~ 8. XII 2014</i>
number ning seda täpsustav täht	<i>5.b klass ~ Vb klass Kalda 2a joonis 3c</i>	
vahemikku tähistav mõttekriips	kui arvudes ei ole tühikuid, nt <i>10.25–10.35 1985.–1996. aastal ~ aastail 1985–1996 16–64-aastased vastajad ~ 16–64aastased vastajad</i>	kui vähemalt ühes arvus on tühik, nt 4500 – 12 000 (võimalik ka tühikuteta, nt 4500–12 000)
vahemikku tähistavad mõttepunktid (erialatekstides)	<i>–5...–15 °C</i>	

	TÜHIKUTA	TÜHIKUGA
kaldkriips	2016/17. õppeaasta 100 €/m ²	21 / 10 m ²
sportmängude skoorid		võitis mängu 97 : 81
suhtarvud		kaardi mõõtkava on 1 : 100 000
autori nime ja aastaarvuga tekstiviited		tühik on üksnes kooloni järel, nt (Raadik 2008: 191)
kellaajad, sporditulemused	istung algab 9.30 triathloni läbimise aeg on 4.52.56 (4 t 52 min 56 s)	
hinnad	4.50 ~ 4,50	
arv ja sellele järgnev mõõtühikutähis	protsendimärk: 10% lahus joove 0,4‰ kraadimärk üksi: 25°	kraadimärk koos lühendiga: 25 °C
arv ja sellele järgnev mõõtühiku-lühend		3 l 7 ha 3 l purk 7 ha maa-ala
paragrahvimärk ja arv		§ 10 ~ 10. §
tehted		4 + 3 = 7 7 - 3 = 4 14 : 2 = 7 14 / 2 = 7 2 · 7 = 14 2 × 7 = 14 230 × 330 × 20 mm
suhtemärk 'on väiksem/suurem kui' või 'on väiksem/suurem kui või võrdne' ning arv		> 4 < 10
arvu positiivsust või negatiivsust väljendav pluss- või miinusmärk	-7 +15	
väikesed üla- ja alanumbrid	14 m ² H ₂ SO ₄	

KIRJANDUS

- Johannes Aavik.** Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti kirjastus, 1936.
- Lembit Abo.** Käsikiri ja korrektuur. Tallinn: Valgus, 1975.
- Jaan Ainelo.** Keeleline teatmik. Ortograafiline käsiraamat. Tartu: Noor-Eesti kirjastus, 1936.
- Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross.** Eesti keele käsiraamat. Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2007. <http://www.eki.ee/books/ekk09/>.
- Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare.** Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, 1993.
- Tiiu Erelt.** Eesti ortograafia. Viies, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2016.
- Tiiu Erelt.** Numbrite kirjutamine. – Kirjakeele teataja II 1993–2000. Emakeele Seltsi keeleteimkonna soovitused. Koostanud ja toimetanud Tiiu Erelt ja Maire Raadik. Tallinn: Emakeele Selts, 2000, lk 27–37.
- Euroopa Liidu väljaannete talituse institutsioonidevaheline stiiljuhend. <http://publications.europa.eu/code/et/et-000100.htm>.
- Henno Jänes, Johannes Aavik.** Eesti keele grammatika gümnaasiumile. III täiendav kursus. Tallinn: Eesti Kirjastus, 1943.
- Arnold Kask, Aleksander Vaigla, Johannes Voldemar Veski.** Eesti keeleõpetus ja harjutustik keskkooli III klassile. Tartu: KÜ Loodus, 1936.
- Rein Kull, Maire Raadik.** Õigusaktid ja kuupäevafraas. – Kirjakeele teataja II 1993–2000. Emakeele Seltsi keeleteimkonna soovitused. Koostanud ja toimetanud Tiiu Erelt ja Maire Raadik. Tallinn: Emakeele Selts, 2000, lk 47–49.
- Argo Mund.** Arvukirjutusmuresid. – Keelenõuanne soovitab 4. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2008, lk 218–229. <http://keeleabi.eki.ee/pdf/218.pdf>.
- Sirje Mäearu.** Ajamäärangud *hiljemalt*-, *varemalt*-tarindites. – Õiguskeel 4/2014. http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/sirje_maearu._ajamaarangud_hiljemalt-_varemalt-tarindites_.pdf.

- Sirje Mäearu.** Ühildumisjuttu (2). – Õiguskeel 3/2010. http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/sirje_maearu_uhildumisjuttu_2.pdf.
- Helika Mäekivi, Argo Mund, Tuuli Rehema.** Õigekirjutuse näpunäiteid. Tartu: Keelehooldekeskus, 2013, lk 40–54. http://engine.koduleht.net/templates/keelehooldekeskus/files/mdl_files.php/11_oigekirja_AC.pdf.
- Helika Mäekivi, Maire Raadik.** See tühine tühik. – Keelenõuanne soovitab 4. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2008, lk 191–204. <http://keeleabi.eki.ee/pdf/191.pdf>.
- Maire Raadik.** Arvsõnade kokku-lahkukirjutuse seiku. – Õiguskeel 4/2015. http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/maire_raadik_arvsonade_kokku-lahku-kirjutuse_seiku.pdf.
- Maire Raadik.** Kaldkriips. Lugeja vastutusel. – Õiguskeel 1/2016. http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/maire_raadik_kaldkriips_lugeja_vastutusel.pdf.
- Maire Raadik.** Väikesed tarbetekstid. Käsiraamat. Teine, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2014.
- Maire Raadik.** Õigekirjaspikker. Eesti keele põhireeglite kogumik. Atlex, 2016.
- Nikolai Rimmel, Johannes Valgma, Elli Riikoja.** Eesti keele grammatika VIII–X klassile. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1961.
- Elli Riikoja.** Arvud kirjaõppis. – Õiguskeel 3/1998.
- Ellen Uuspõld.** Üliõpilastööde vormistamise juhend. Tartu Ülikooli eesti keele õppetool. Tartu, 2004.
- Karl Vainula.** Eesti keele õigekirjutuse-käsiraamat. Tallinn, 1932.
- Johannes Valgma.** Eesti keeleõpetuse reegleid. Tallinn: Eesti Raamat, 1965 ja 1967.
- Eduard Vääri.** Eesti keele õpik keskkoolile. Tallinn: Valgus, 1968.